حیدر کمال

تاریخ استقبال مناسبتیله

جلال نوری بك

مملکتمزده بر کلیات مهمه وجوده کتیرەن جلال نوری بکك
ذات و آثارینی تدقیق و تنقید مقصدیله یازلمشدر

آغاز کلام . — مملکتمزده‌کی انقلاب فکری . — جلال نوری بك و ترجمهٔ حالی . — ژون‌ترك غزته‌سی . — « کندی نقطهٔ نظرمدن حقوق دول » نام اثر . — « تاریخ تدنیات عثمانیه و مقدرات تاریخیه » . — « قادینلرمز » نه حالده ؟ — « حوائج قانونیه‌مز و مجله‌نك اصلاحی مسئله‌سی » . — « اتحاد اسلام » . — « قطب مصاحبه‌لری » حقنده تنقید . — « شمال خاطره‌لری » نام سیاحتنامه . — « تاریخ استقبال » ك نشر ایدیلن جلدیله دیکر دردست طبع اقسامی حقنده برمطالعه . — فقه و کلامك وجوب اصلاحی . — مؤلفك افکار دینیه ، اجتماعیه و سیاسیه‌سی . — جلال نوری بکك حائز اهمیت اولان اسلوبی حقنده برمطالعه .

استانبول

یکی عثمانلی مطبعه و کتبخانه‌سی

هجری — ١٣٣١

حیدر کمال

تاریخ استقبال مناسبتیله

جلال نوری بك

مملکتمزده بر کلیات مهمه وجوده کتیرەن جلال نوری
بکك ذات و آثاریی تدقیق و تنقید مقصدیله یازلمشدر

آغاز کلام . — مملکتمزده‌کی انقلاب فکری . — جلال نوری بك و ترجمهٔ حالی . — ژون ترك غزته‌سی . — « کندی نقطهٔ نظرمدن حقوق دول » نام اثر . — « تاریخ تدنیات عثمانیه و مقدرات تاریخیه » . — « قادینلرمز » حقنده . — « حوائج قانونیه‌مز و مجله‌نك اصلاحی مسئله‌سی » . — « اتحاد اسلام » . — « قطب مصاحبه‌لری » حقنده تنقید . — « شمال خاطره‌لری » نام سیاحتنامه . — « تاریخ استقبال » ك نشر ایدیلن جلدیله دیگر دردست طبع اقسامی حقنده بر مطالعه . — فقه و کلامك وجوب اصلاحی . — مؤلفك افکار دینیه ، اجتماعیه و سیاسیه‌سی . — جلال نوری بکك حائز اهمیت اولان اسلوبی حقنده بر مطالعه .

استانبول

یکی عثمانلی مطبعه و کتبخانه‌سی

هجری — ۱۳۳۱

آغاز کلام

طرابلس غرب فلاکت الیمه‌سندنبری ، مملکتمزده ، اوقومق ، اوکرنمك ، امراض موروثه‌مزی تشخیص ایتمك و بونلرك دوای عاجلنی آرامق کبی بر انتباه مسعود هر وطنداشك نظر ممنونیتنه چارپیور . بالخاصه بالقان فلاکت اخیره‌سی بو ایلك شئامت تاریخیه‌نك تولید ایتدیکی جنین تیقظی بسله‌مك ایچین آجی فقط مؤثر بر ماهیت عرض ایدییور . طرابلس غرب آن فجیعنه قادار کذران اولان سنین مشروطیتده یك صافدرونانه اهماللر ایچنده آوونوب دورییوردق . مملکتده حریت مطبوعاتك آرتق اعلان ایدیلدیکی یوم تاریخیدن اعتباراً تا ایلك و ألیم ضربهٔ قاهره‌نك، یعنی طرابلس فلاکتنك آلتنده اشکریز تأثر قالدیغمز زمانه قادار بر چوق رساله‌لر ، کتابلر ، غزته‌لر طوغدی و سوندی . بالطبع استثنادن قطع نظر ایتمك لازمدر ، فقط ، دوغریسی بو رنکلرنده بیله تنوع و تغیر بولنان اوراق آفله‌ده بللی باشلی ، احتیاج حقیقی

شیمدی ، حمد اولسون ، بر انقلاب فکرینك عرفهٔ بشارتنده بولونیورز . بوندنصکره انقلاب اجتماعیمزده حصول پذیر اولور .

فرانسه انقلابندن اول . وولته‌ر ، روسو ، مونته‌سکیو ، کلیسا ره‌فورمنه بادی اولان لوته‌ر ، قالوه‌ن کبی ذوات افکار عمومیه‌یی حاضرلامسه‌لردی سیاسی ، دینی ، اجتماعی انقلابلر اولامیه‌جقدی . بزده معالاسف سیاسی انقلاب ، فکری و اجتماعی انقلابدن اول اولدیغی ایچین تکامل ، ناقص قالدی ، جدی اولامادی . فقط آرتق توقفه امکان و درمانده یوق . . مسائل معضله قورجالاندی ، چونکه بونا مجبوریت وار . و انقلاب فکریمزك مبشرین غیوره‌سی کیری یه دونولمیه‌جکنی کمال متانتله اعلان ایدییور . بناءً علیه استقبال آچیق ، و امیندر .

بو کتابی ، جلال نوری بکك تدقیق ذات و آثارینه تخصیص ایتدك . سببی ، آشکاردر . جلال نوری بك آثار متنوعه و مفیده‌سیله انقلاب فکریمزه خطوه زن اولمقده بزه وصایت ایدییور . ترقی ! . . جلال نوری بکك هر اثری بو مقدس غایهٔ بشرك اعلای شاننه تخصیص ایدیلمشدر . افکار و مطالعاتنده‌کی وسعت و اصالتدن

صرفنظر ، مؤلف مومی الیه بزه جدید و جید برشی‌دها عرض ایدییور : اسلوب .

بزده ، شیمدی‌یه قادار ، ادبیات ارباب مراق و محاسنك تطمین هوس قبیلندن ذاتی بر اکلنجه‌سیدی . شونا دقت ایدیکزکه ، بزه بر کلیات مخلده احسان ایدن عبدالحق حامد بکله عددی پك محدود بر زمرهٔ ادبایی بو حکممزدن استثنا ایدییورز .

« عبدالحق حامد » ادبیاتی ، بر ملتك عطش فکری و روحیسنه کفایت ایده‌مزدی . او ، یالکز لسانه تعلق ایدییور . استاد جلیل‌الشان وظیفهٔ مقدوره‌سنی بحق اکمال ایتمش اولدیغی حالده شیمدی اونك ما بعد تکاملنی پرورشیاب کمالی اولان اولادینه بیراقیور .

شیمدی ، بونی ادعا ایده‌بیلیرز ، جلال نوری بکك مؤلفاتی بزه باشقه برچیغیر آچیور ، « فکر ادبیاتی » نك درینلك و کنیشلکی ایچنده بزه دلالت ایدییور . اشته بو حادثهٔ فکریه‌یی تدقیق . اونك منشأنی ابراز و الخ . . کبی هر حالده مرغوب بر مقصدله بو کتابی قلمه آلمغه جسارت ایدییورز . افکار و مطالعاتمز نه درجه‌یه قادار

مصيبدر ؟ بونی سز دوشونکز . فقط بویله بر اثرك صعوبت تحریرینی‌ده درخاطر ایدیکز . بونکله کلیاً یکی بر وادیٔ تحریر آچمق شرفی بزه نصیب اولیور. افکارمز شخصی و خصوصیدر . حقیقتك مطلقا بویله ، دیدیکمز کبی ، اولدیغنی ادعا جرأتنده دکلز. فقط آتیده‌کی فصللرك برچوق سرائر حقیقتی احتوا ایتدیکنی‌ده کمال امنیتله ادعا ایده‌بیلیرز .

صبری کمال

ترجمهٔ حال

جلال نوری بكك مؤلفاتی حقنده بسط مطالعه ایتمه‌دن اول ترجمهٔ حالنی انظار قارئینه عرض ایده‌جكز :

جلال نوری بك (۱۲۹۸) ده كاليبوليده تولد ایتمشدر. محل ولادتی استانبوله یاقین اولمقله برابر استانبوللی دكلدر. پدری اعیان كرامدن نوری بك افندیدركه قندیه‌نك (حلواجی زاده) عائله‌سنه منسوبدر . تألیفات كزیده‌سیله كسب معروفیت ایدن سری پاشا مرحوم جلال نوری بكك عمجه‌سیدر . والده‌سی جهتندن جزائر بحر سفید والیسی و مثنوئ شریف شارحی عابدین پاشا مرحومه منسوبدر. عابدین پاشا ، جلال نوری بكك بیوك پدریدر. عابدین پاشا جنوبی آرناوودلغك اصیل بر عائله‌سندندر . عابدین پاشایه منسوب اركان عائله (دینو) دییه تلقیب ایدیلیر. بناءً علیه جلال نوری بك كوچكلكندنبری محیطنده تتبع ، تألیف كبی مشاغل مسعوده آره‌سنده بیومشدر .

ابتدائی تحصیلنی ، پدرلرینك اثنای مأموریتلرنده

طشره مكاتبنده و غلطه سرای سلطانیسنده كورمش ایسه‌ده بولوندیغی مكتبلردن شهادتنامه‌سی یوقدر .

مشروطیتدن اوچ درت سنه اول مكتب حقوقدن دوقتورا امتحانه تابع اوله‌رق ایی بر شهادتنامه آلمشدر. جلال نوری بكده نا قابل ضبط بر ارادت ، سكون ناپذیر بر اشتیاق عرفان واردر . دور حمیدیده مطبوعات محلیه‌یه (طارق جلال) نام نیم مستعاربله اپجه معاونت قلمیه‌ده بولونمشیدی . فقط مع الاسف محررات سابقه‌سنك قوللكسیونی تدارك ممكن دكلدر . بر مدت فن هیئته‌ده چالیشمشیدی . فن هیئته‌ده‌كی معلومات واسعه‌سی حقنده ابراز محویت ایده‌رك ریاضیاتده پك قصیرالید اولدیغی بیان ایدییورسه‌ده أوروپا محافل هیئیه‌سنده مظهر تقدیرات اولدیغی ثابتدر .

جلال نوری بك دائما تجربه و مشاهده ایله بالذات كوره‌رك اوكرنمكی سه‌ویور . پك كوچك یاشندنبری كندیسنده هیچ تناقص ایتمه‌ین بر آرزوی سیاحت واردر. أوروپایی كاملاً بیلیور ، هر طرفنی تماميله كورمشدر . یازیق كه مدون نوطلری یوقدر . قارئین عثمانیه‌یه « شمال خاطره‌لری» ایله اخیراً انتشار ایدن «قطب مصاحبه‌لری»ندن باشقه هیچ بر سیاحتنامه هدیه ایتمه‌مشلردر .

بر چوق سنه اول خارجیه نظارتنه‌ده دوام ایتمشدر.
فقط دیپلوماتلق مسلکنده ترقی ایده‌میه‌جکنی آکلامشدر.
جلال نوری بك تام معناسیله آچیق قلبلی بر گنجدر.
حالبوکه « دوشوندیکنی سویلمك دکل ، سویلدیکنی دوشونمك » لازمکلن دیپلوماتلق کبی بر مسلکی خلقت فطریه‌سیله تألیف ایده‌مه‌مشدر. مکمل بر حقوقشناس اولان جلال نوری بکك ووقاتلقله‌ده امتزاج ایده‌مدیکنی سویلیه‌لم. کندیسنك خطابتی پك ایيدر. جلال نوری بکده‌کی سهولت بیان جداً مکملدر. کندیسنی ساعتلرجه دیکله‌ییکز ، اصلا صیقیلماز و بیقمازسکز. آووقاتلقده موفقیت قازاندیغی حالده بو مسلکی‌ده ترك ایتمشدر.

اعلان مشروطیتده وطنداشلرك افکارینی تنویر ایچین فوائد مشروطیتی شرح و ثنا مقصدیله کونلرجه سوقاقلرده طولاشمشدر. افاده‌سنده‌کی سهولت و جزالت اونا پك چوق سامع تدارك ایدیيوردی.

فقط جلال نوری بکك اصل فعالیتی (٣١) مارتدن صکره باشلار. او تاریخده مرحوم ابوالضیا توفیق بکله (قوریه دوریان) غزته‌سنی احداث ایتمشلردی. فرانسزجه انتشار ایدن بو غزته افکار حریتپرورانه‌یی صوك درجه شدت لسانله مدافعه ایتمکده ایدی. عبدالحمید حالا تختنده

ایدی . اونا خطاباً بك آجی بر بند نشر ایتمشیدی . بالخاصه « سلطان حمیدك صوك جمعه سلاملغی » مقاله‌سی حالا بك اوغلی خاقنك خاطر نشانیدر .

جلال نوری بك مذکور غزته‌ده بو صورتله چالیشیور ، کیجه کوندوز أوروپایه قارشی قلمیله حقوق عثمانیه و اسلامی مدافعه ایدییوردی .

فقط بر مدت صکره ابو الضیا مرحوم غزته‌دن چکیلدی . جلال نوری بك یالکز قالمشیدی . غزته نك اسمی « ژون ترك » ه تبدیل ایدیلدی . صاحب ترجمه بو غزته‌ده یورولماق بیلمز بر متانتله اوزون مدت حقوق سلطنتی وقایه ایتدی . مذکور غزته‌ده کندیسنك بلا مبالغه بیك بشیوزی متجاوز مقاله‌سی واردر . بو مقاله‌لر فرانسز طرزینه پك موافق اولدیغی کبی اسلوب اعتباریله کرك بورادە ، کرك فرانسه‌ده انظار دقتی جلب ایتمشیدی . ژون ترکك روحی ایدی . روسیه علیهدارلغی ، مملکتمزده ایقاع خسار ایتمکدن کیری قالمیان اجنبی صرافلرینك تشهیر مظالمی ایچین یازیلمش بندلرله « اتحاد اسلام » مروجلکی بتون محافل اجنبیه‌یی دوشوندیرییوردی . او زمان روم غزته‌لرینك جلال نوری بکه قارشی طاقیندیغی

وضعيتده اونوتولماز . مذكور غزته‌لر جلال نوری بكی مؤاخذه ایتمكدن اصلا فارغ اولمیورلردی .

جلال نوری بك بوندن بر بچق سنه اولنه كلنجیه‌قادار قارشی مطبوعاتیله مصر جرائدینی ، أوروپا اوراق حوادثنی پك زیاده یورمشدر .

ژون تركده كامل و سعید پاشالرك حكومتلری پك شدید مقاله‌لرله تنقید ایدلمشیدی .

ایتالیانك ، پك یاقینده آرتق كتم خصومته لزوم كورمیه‌رك مبارك قطعه‌مزه صالدیراجغنی قبل‌الوقوع اكلایان جلال نوری بك ایتالیانك‌منویٔ ضمیرینی آچیقدن آچیغه یازه‌رق، اركان حكومتی ، و بتون ملتی ایقاظه چالیشمشیدی . بناءً علیه ژون ترك قبل‌الحرب بر ضربهٔ تعطیله اوغرادی . فقط ایرتسی كون یكی چیقان نسخه‌سنده ینه (جلال نوری) امضاسی كورولیوردی . جلال نوری بك بو مقاله‌لرده آتیبینلكنی بحق ابراز ایله اهمیتنك تعالیسنه كسب لیاقت ایتمشدر .

جلال نوری بك الیوم ژون تركدن آیرلمشدر .

بو مسئله حقنده بیلدكلرمزی وضع انظار قارئین ایتمكده فائدهٔ عظیمه واردر . ژون ترك شركتنه برچوق موسوی

داخل اولمشیدی. بونلرك بر آز صكره حصه‌لرینی سیو - نیست جماعتنه صاتمالری اوزرینه جلال نوری بك‌ده كندی حصه‌سنی رفقای سابقه‌سنه فروخت ایله غزته‌دن چكیلمشدر. حقوق سلطنت و اسلامی مدافعه ایدن برقلمك سیونیستلرله تشریك نشریات ایتمه‌سنده‌كی معكوسیت و مشكوكیتی بحق تقدیر ایدن صاحب ترجمه مذكور غزته‌دن انفكاك ایتمشدر. سیونیستلر ابتدا صورت حقدن كورونه‌رك بعض مضر فكرلرینی ستر ایتمشلر و بو صورتله جلال نوری و احمد آغایف بكلرك بر مدت دها فعالیت تحریریه‌لرینی تمدیده چالیشمشلر سه‌ده جلال نوری بك چوق زمان كچمه‌دن هر شیئك كنهنه واقف اولاراق غزته‌یی آغایف بكه ترك ایتمشدر.

جلال نوری بك اك معضل مسائل سیاسیه‌یه دائر اجاله‌ٔ قلم ایتمشی، مسلمانلرك، تركلرك احوال عمومیه‌سنه دائر جداً استفاده بخش مقاله‌لر یازمش ایسه‌ده بونلری بر جلد حالنه كتیره‌رك نشر ایتمه‌سی شایان تأسفدر.

جلال نوری بك ژون تركدن انفكاك ایدنجه مطبوعات عثمانیه عالمنده تألیفاته باشلامشدر. فرانسزجه نشر ایتدیكی اثرلر جداً حائز اهمیتدر. « حقوق عامه و اسلام »، « ابلیس »، الخ اثرلریله « كابوس ؟ » نامنده‌كی حكایه‌سی

بك كوزلدر . قارئين عثمانيه و اجنبيه مذكور رومانى بك بكنديكى حالده مؤلف بكنميور . بو رومان حقنده ماقس نورداتو « بو بر رومان دكل ، لاتين مؤرخلرندن مشهور سوئه‌تون و تاسيتك تأليفاتى كبى بر تاريخدر . » ديديكى حالده جلال نورى بكك كندى اثرى حقنده كوستردیكى بو لاقيدى‌يى محويتنه ويرمك لازمكليور .

بو كتابى يازمقدن مقصد انقلاب فكريمزى تبشير ايدن جريان مسعودى تحليل ايتمكدى .

بو انقلاب خيرك ايلك و قيمتدار عاملى‌ده هيچ شبهه‌سز جلال نورى بكدر . بناءً عليه هر برى باشلى باشنه برر جلد مناقشه و تحليل كشادينه مستعد اولان تأليفاتنى ، تكرار ايده‌لم ، — دكزى بارداغه صيغديرمق قبيلندن — موضوع بحث ايده‌جكز . مقدمه‌ده سويلديكم كبى جلال نورى بك مطبوعات عثمانيه عالمنده‌كى تأثيرينى ايلك دفعه « كندى نقطهٔ نظرمدن حقوق دول » نامنده‌كى تأليفيله كوستريور . بناءً عليه بزده اولا بو كتاب حقنده بسط مطالعه ايده‌جكز . مؤلفك بو اثرنده آجى بر اشتكاى وطنپرورى واردر . ايتاليا ، اونولماز و اونوتولماز هجوم غاصبانه‌سيله مبارك قطعه‌مزه هجوم ايله ، اورادهكى زواللى

و يتيم وطنداشلرمزى ، محزون قارداشلرمزى پنچهٔ قهرينه آلمق ايچين صولت مدخولهسنه تصدى ايتمشيدى .

بيكلرجه همدينمزك مجـاهدهٔ جانسـپارانهسنى بوراده تكرار ياد ايله بو قهـار ضربهنك جلال نورى بكده ، هيچ شبههسز هپمزدن زياده وطنپرورلكنى اثبات ايدن بو نجيب كنجدهكى تأثيراتى تدقيق ايدهلم . طرابلس غرب سلهٔ فجيعيله يالكز ايتاليانك دكل ، ضمنى ، علنى موافقتلريله بتون أوروپا هيئات رسميهسنك ضربهٔ حق‌ناشناسـانهسنه اوغرامشيدق . اوت ، چالديغمز قاپولر يا هيـچ آچيلمامشيدى ياخود ده « الله ويرسين ! . . » مقابلهٔ لا قيديسيله رد ايديلمشيدك . اشته جلال نورى بك استناد و التجـا ايتمك ايستديكمز حقوق دولك ماهيتنى بزه صراحت وقطعيتله اظهار و اثبات ايتدى . اوت . . حقوق دول فى الحقيقه « بر دكل ، ايكى ! . . » ايمش . برى زوالى ظلمديده‌لرك بر خليـاسى ، « عنقـا » ؛ ديكرى‌ده يالكز قويلرك باشنه قناد كرمش بر « هما » ! . .

جـلال نورى بك بو اثرنده قوتك ضعفه حاكم و مجبر أولمـاسى قانوننك بين الدول ، طبيعتيله ، جارى اولديغنى ايضـاح ايتدكدنصكره موفقيت سياسـيه ايچين ظلمدن زياده مرحمتك دهـا موافق بر طرز سـياست

اولاجغنی پك كوزل اثباته موفق اولمشـدر . مؤلف ، ضروری و طبیعی اولان « مبارزهٔ حیـات » قانوننـدن بر چوق نتائج رحیمه وملایمه استخراج ایتمشدر .

حقوق دولك یالـكـز قویلرك آره‌سنده جایگیر تراكیب تشریفاتیه‌دن اولدیغنی كوسترن جلال نوری بك بتون مدعالرینی تاریخدن و حال حاضردن آلدیغی مثـاللر ایله توثیق ایدییور . مناسـبات دولیه‌دن آز چوق آكلایا ـ نلرمز البته ، بو كتابك انتشارندن اول‌ده بین‌الدول تام معناسیله جایگیر بر موازنت حقوقیه بولوندیغندن شبهه‌لی ایدیلر . یعنی حقوق دولك قویلر ایچین بر « عنقا » ، ضعیفلر ایچـین‌ده بر « هما » اولدیغنی ایلك دفعـه بزه اوكره‌دن جلال نوری بكدر دییورز . فقط شوراسنی دوشونملیدركه بو قوصقوجه كتله‌ٔ ملتده عجبا قاچ كشی مسائل دولیه‌ده‌كی حقسزلق ، عهدشكنلك ، وفا ناپذیری حقنده تام و ثابت بر فكره مالك ایدی ؟ . .

بز دكل بو قادار مفصل ، له و علیهده برچوق منا ـ قشاته سببیت ویرن مسائل عظیمه‌ده ، پك بسیط معادلات علمیه و تاریخیه‌ده بیله محتاج ارشاد و وصایتز . فی الحقیقه بش سنه‌لك حیات مشروطیت كشایش فكر و معلومات

خصوصنده پك مسعود تأثيرات حصوله كتيرمدى دكل ، فقط حقوق دول كبى الك قاريشيق و الك زياده جاى مناقشات اولمش بر موضوعك ماهيتنى اظهار ايتمكده جلال نورى بكك كوسترديكى همت واقفانه پك مهمدر . دارالفنونمزك حقوق قسمنده كوستريلن حقوق دول بو ايكى يوزلى ، ايكى ماهيتلى ، هم عنقـا ، هم هما اولمق كبى ايكى نوع مظهريتله عجيب بر شكلده ياشايان مخلوقك يالكز بر يوزيدر. او ، اوراده ديكلنيركن پك جـدى ، وقور ، تهديدينى ايقاعه قادر بر حاكم كبى كورونور . فقط بو تدريسـاتى تعقيب ايدنلر برده جلال نورى بكك اثرينى اوقوسونلر. حقوق تدريساتى آراسنده بر موقع اهميت آلان « حقوق دول » هپ « قال و قيل » در . حالبوكه « كندى نقطهٔ نظرمدن حقوق دول » بو اعجوبه‌يى بتون عريانلغيله ميزه كوسترير . عملى دوشونمك ، هر مسئله حقنده سرعتله ، ايشـك جهت عمليه‌سنى كوزه‌ده‌رك حكم ويرمك شيمهٔ ذكا و ارادتندر . اشـته بونكچوندركه بو كتاب سزه بو نعمت ذهنيه‌يى احضار ايدر . « حقوق دول » ديندبكى زمان ، فلان مؤلف بويله ، ديكرى شويله ، بر بشقه‌سى‌ده ديكر درلو تعريف ايديور ديه نظرياته بوغولان دماـ غكزى يورمقدن قورتولور و بو كتابدن آلديغكز

فیض عرفانله درحال اك غنی بر آدمه بیله حقوق دولی اکلاتابیلیرسکز .

دولت نه‌در ؟ . . هرحقوق دول کتابنده دهشتلی بر یر طوتان سؤاللرك بریسی‌ده بودر . شیمدی‌یه قادار هرمؤلف آیری آیری تعریفاته کیریشمشلر ، بزده بونلری ترجمه ایله ینه آیری آیری اوقودیغمز حالده ممکن دکل ، دولت حقنده قطعی ، ثابت برفکره دسترس اولامیوردق . بلا مبالغه دییه‌بیلیرم‌که دولتك جلال نوری بك طرفندن تعریفنی اوقودقدنصکره دماغمده‌کی اسکی پروزلری ، نهایتسز مشکوکیتلری ازاله ایتمکه موفق اولدم .

بو کتابك ایکنجی بر فائده‌سی دها وارکه اوده اوقودیغی بر آز اولسون آکلایابیلنلرده بواثردن تمامیله مستفید اولابیلیرلر . چونکه او قادار ساده و او قادار طاتلی یازیلمشدر . بو کتابی اوقویان ، او زمانه قادار الئه هیچ بر حقوق دول کتابی الامش اولسه بیله بونی بیتیردکدنصکره علم مذکورك هم اك اساسلی و مهم فصللری حقنده جدی بر فکر ایدینمش اولور ، هم‌ده حقوق مذکوره‌نك ساحهٔ مباحثه و مناقشه‌سنی تماشا ایدر .

برشی دها علاوه ایده‌لمی ؟ . . نظری کتابلرده او بیتمز

توکنمز چتین اصطلاحاته جان صیقیلمق شویله طورسون کمال لذتله اوقویه‌رق آشنا اولورسکز. اثرمذکورحقنده‌کی مطالعاتمزی بوراده بتیره‌جکز . بو یازدقلرمك تنقیددن برآز اوزاق اولدیغنی اخطاره قالقیشیرسه‌کز بلکه حقلیسکز . فقط تنقید دیمك مطلقا نقصان و قصور آرامقمیدر ؟ . .

بو اعتبارله بلکه جلال نوری بکك کتابنده‌ده خطالر بولونه‌بیلیر . فقط بویله مهم و دهاش بر وادیده بو یولده یازیلمش باشقه بر کتابمز وارمی ؟ . .

شیمدیدنصکره ان شا الله یازیلیرسه بزده کمال مسرتله تلقی بالقبول ایده‌جکمز او یکی اثرله جلال نوری بکك کتابنی مقایسه ایدرز . . جلال نوری بکك نقائص و خطایاسی کوزه چارپارسه او زمان بزه کندی نقطهٔ نظرندن باشقه بر حقوق دول اهدا ایدن ذاتك اثرینده ــ محتاج اولمادیغی حالده ــ غریق تقدیرات ایدرز .

اثر مذکور حقنده‌کی بیاناتمزه نهایت ویرمه‌دن جلال نوری بکك « حربه بویقوتاژ » عنوانلی مقالهٔ مهمه‌سندن‌ده بحث ایتملی‌یز . چونکه بو مقاله پك جدی دلیللری احتوا ایدر .

مؤلف بشریته مسلط اولان بلیهٔ حربك الڭ معقول و الڭ معتدل دلائل ایله لزوم رفعنی اثبـات ایدییور .
حرب حقنده همان عمومی بر اعتقاد واردر : انسانلرك بونسز یاشایه میه جقلری اعتقادی . پك خطالی اولان بو فكرك طرفدارلری ده كندیلرینـه كوره بر چوق ملاحظـاتده بولونمیورلر دكل . جلال نوری بك طرفداران حربك الڭ ایلری كلنلرینك ادله و افكارینی اجمال ایله بونلری برر برر اسكات ایدییور .
شوراسی اونوتولمامليدركه بتون جهـان تسلیحاتنه كرمی و یردیكی حالده بزم ترك تسلیحات ایتمه مزی ایسته مك بیوك بر غفلتدر . ذاتاً جلال نوری بك ده بو ادعاده دكلدر . او ، احوال عمومیهٔ جهانی نظر تدقیقدن كچیره رك بتون ابنای بشره بر مصیبت عظما اولان حربك ، تسلیحات دولیه نك آچدیغی فلاكتلری اخطار واظهار ایله حربك امكان رفعنی پك كوزل بر صورتده كوستریبور .
مملكتمزده صلحی ایلك دفعـه بو صورتله تبجیل ایله اوبك بتون ملل عالمه وجوب تشمیلنی اثباته موفق اولان جلال نوری بكدر . جلال نوری بك بو قیمتدار مقاله سیله أوروپاده كی « صلحیون » جریانی حقنـده بزه پك متین

بر فکر ویردکدنصکره کندیسنیده بوزمرهٔ نجیبه‌یه ادخال ایدییور. کوریلیورکه جلال نوری بك، مملکتمزده انقلاب فکری‌یه پك واسع بر جریان کشادینه موفق اولان بو کنج مؤلف ، قارئین عثمانیه‌نك بر عطش فکریسنی دها تطمین و تسکین ایتمشدر.

اوت . . طرفدار صلح اولمق پك نجیب بر غایه‌در. بو غایهٔ قدسیه‌نك بتون اذهان بشرده حکمفرما اولماسی تمنیاتیله مقالهٔ مذکوره‌یی بر دها اوقوماکزی توصیه ایدرك دول سائره ترك تسلیحات حقنده قطعی بر خطوه آتمادقجه بزم دائما طرفدار تسلیحات قالمامز اقتضا ایده‌جکنی بیان ایدرز.

مؤلفك « کندی نقطهٔ نظرمدن حقوق دول » اثری حقنده‌کی تنقیداتی بوقادارله ختامه‌ایردیره‌جکز. مقاله‌مزی بتیرمه‌دن اول تکرار بیانه لزوم کورورزکه جلال نوری بك بو کتابیله بیوك بر انقلابك مقدمه‌سنه باشلادیغنی کوستریور. عرض ایده‌لم:

بو کتاب أوروپا و خرستیان حقوق دولنه قارشی یازیلمشدر. مؤلف بو اثریله معهود حقوق دولدن باشقه بر مسلمان و ترك مسلك حقوقیسنك مقدمه‌سنی تدوین

ایدیور . بناءً علیه بعدما بزده ده بر مسلك حقوقی تاسس ایده‌جکدر . جلال نوری بك ، بوپارلاق استقبالی ، اثری ایله استقبال ایتمش اولیور .

اثرك اهمیتی حقنده تام بر فکر ایدینمك ایچین ، مجلس اعیان اعضاسندن نافعه ناظر اسبقی و لوندره صلح قونفه‌رانسنده سلطنت سنیه مرخصی بساریا افندینك أوروپا و خرستیان حقوق دولی ، جلال نوری بکه قارشی مدافعه ایتمکده کوستردیکی غیرتی اخطار ایتمك کفایت ایدر .

بساریا افندینك فرانسزجه یازیلان مقالات وتنقیداتنه جلال نوری بك صوك درجه مقنع جوابلر ویره‌رك افندیٔ مشار الیهی مجبور سکوت ایتمشیدی . .

بساریا افندینك تنقیداتی ، جلال نوری بکك اقناعات کافیه‌سی کوستریپورکه بوندنصکره بزده « عثمانلی مسلك حقوقیسی » وجوده کله‌جکدر . چونکه اثر مذکور ، بونك مقدمهٔ خیرینی تشکیل ایدیور .

کله‌لم « اسلامده وجوب تجدد » ه : بوکون کیتدکجه کسب اهمیت ایدن بر مسئله واردرکه اوده « اسلام

مسئله‌سی » در ، بیك اوچیوز سنه‌لك بر شان تاریخی‌یه مظهر اولان بو مسئله ، بو كون ، مع التأسف پك باشقه بر صورتده ، شوكت سابقه‌سنه وداع ایتمش اولدیغی حالده نظر محزونیتمزه چارپیور . اوت . . مسلمانلر صوك عصره كانجه‌یه قادار حائز قوت برقاچ مراكز سیاسیه‌یه مالك ایدیلر . فقط أوروپانك حلول واستیلاسی، هر طرفی صاریجه مسلمانلرده كندیلرینی بر دمیر چنبر ایچنده كوریویردیلر . بو مسئله‌نك اهمیتی بوراده ایضاح واظهاردن پك واسعدر . بز ، جلال نوری بككك « اسلامده وجوب تجدد » عنوانلی سلسله مقالاتنی تدقیق ایده‌جكز . اولا شوراسی قطعیدر كه جلال نوری بك ، بزده ، كنجلردن صرف نظر ، كچن نسلك ذوات منوره‌سی آره‌سنده بیله تصادف ایدیله‌میه‌جك بر خصوصیت عرض ایدییور . اسلام مسئله‌سی ایله فرط توغلنی اثبات ایدن او سطرلر بزه بر چوق انعام فكریه وعد ایدن مؤلفك احاطهٔ واسعه‌سی حقنده پك متین بر فكر ویریور .

طوغریسنی ایسترمیسكز ؟ . . شیمدی‌یه قادار بزده هیچ كیمسه سیاسی ، اجتماعی ، اقتصادی خلاصه هر جهتله عظیم بر معادلهٔ بشریت اولان بو مسئله حقنده تتبعات

جدیده‌ده بولونه‌امش . بولونانلر اولسه بیله اونلردن هیچ
بری دوشوندیکنی سویلمك جلادتنی ابرازایده‌مه‌مشیدی .
اشته جلال نوری بك فقه و کلامك تعدیلی ، مجله‌نك
اصلاحی ، باب اجتهادك تکرار کشادی کبی حوائج مبرمهٔ
اسلامی ایلك دفعه یازمق و اثبات ایتمك جلادتنی بوسلسلهٔ
مقالاتیله کوستریور . عجبا جلال نوری بك نه‌درجه‌یه
قادار اصابت ایدییور ؟ . . بو سؤالی ایراده محل یوقدر .
اوت ، جلال نوری بکك بلکه بعض خطالری واردر .
فقط (لکل مجتهد نصیب) سوزی اونوتولماملیدر .
مؤلفك بو سلسلهٔ مقالاتده نه‌کبی نقصانلری وار ؟ . .
منور و آتی‌بین بر نظر کاملاً زادهٔ تتبع واجتهاد اولان
او مطالعاتی ایجه اوقوملیدر . یازیق‌که جلال نوری بك
بو مقالاتی پك قیصه یازمش ، بتون ملاحظاتنی آنجق
اوتوز صحیفه‌ده اجمال ایتمشدر . بز اوندن دها مفصل
یازماسنی بکلردك . فقط (اتحاد اسلام) ك انتشاری
بو انتظارمزی بر درجه‌یه قدر تهوین ایتدی .

(اسلام) دینیر دیمز دائما بر مسئلهٔ مهیبه‌خاطرلاییکز .
یأس یوق ، شیمدی اوچیوز میلیون وارسین بر آز دها
دشمنلرینك حسابنه چالیشسین ، بر کون کله‌جك بزم
اکسه‌مزده کسب رفاهیت ایدرك اعلان خود بینی ایدن

دشمنلرمز حماست و مهابت اسلامیه‌یی کوره‌جك ، آکلایاجقدر .

اشته جلال نوری بك بزه بو شانلی استقبالی‌ده تبشیر ایدیبور . فصول آتیه‌دن بریسی‌ده مؤلفك (اتحاد اسلام) نامنده‌کی اثرینه تخصیص ایدیلمشدر . اثر مذکوری تدقیق و تنقید ایدرکن بو مسئله حقنده دها واسع بر مقیاسده اجاله قلم ایده‌جکز . اونکچون شیمدیلك بوقادارله اکتفا ایدیبورز .

« شمال خاطره‌لری »

جلال نوری بکك بو اثری ، ممالك شمالیه‌یه واقع اولان برسیاحتنده طوتولمش نوطلردن عبارتدر. مؤلف ، روسیه‌یه ، روسیه‌نك ترقیاتنه پك اهمیت ویردیکندن شمال قومشومزك تجددات مهمه‌سی حقنده اساسلی بر فکر ایدینمك مقصدیله ممالك مذکوره‌یه کچن سنه عزیمت ایتمش و عودتنده بزه او حوالیدن بو هدیه‌یی کتیرمشدر. بو اثر ، بسیط بر سیاحتنامه‌دن عبارت دکلدر. کرچه حجماً کوچك ایسه‌ده معنا و مدلول اعتباریله پك اهمیتلیدر. « مقدرات تاریخیه » یه حصر ایتدیکمز برفصلده سویلدیکمز وجهله روسیه بزم ایچین هر نقطهٔ نظردن شایان دقت بر خصوصیت عرض ایدر. قومشومزك کشور فسیحی حقنده جدی بر فکر ایدینملی‌یز. روسیه ظن اولوندیغی کبی قبا ، مدنیت کریز برمملکتمیدر ، دکلمیدر؟.. مع التأسف بو سؤاللرك جوابی شیمدی‌یه قادار بزه مجهول قالمشیدی. عصرلردنبری مناسباتمز اولان بو دیار وسیع حقنده هیچ بریمزك قرین صحت بر معلوماتی یوقدی.

بزم طانیدیغمز روسیه « رسمی روسیه » ایدی . رسمی روسیه قادار حائز اهمیت بر روسیه دها واردرکه اوده جلال نوری بکك زمین تدقیقاتی اولان قزان و سائر ممالك اسلامیه‌در . بو کتابده پك جالب نظر اولان روسیه سیاست داخلیه و خارجیه‌سیله روسیه‌نك ترکیا حقنده تعقیب ایتدیکی مسلکه دائر بك مهم نقاط واردر. روسیه مسلمانلرینك ترقیاتی خصوصنده‌ده مکمل برفکر ایدینمك ایسته‌ینلر اثر مذکوره مراجعت ایده‌بیلیرلر . روسیه قادینلریله ، روسیه‌نك مسلمان شهرلرنده‌کی نسوان اسلامیه حقنده پك کوزل وجداً لطیف معلومات وفقرات موجوددر . بوندن باشقه اردو ، دانیمارقه ، فینلاندیا . اسوج، نوروچ، آلمانیا حقنده‌ده معلومات مهمه واردر .

« تاریخ تدنیات عثمانیه و مقدرات تاریخیه » [١]

حقنده . .

جلال نوری بکك بو اثری انتشار ایدنجه مهم بر حرکت فکریه یه سببیت ویردی . فی‌الحقیقه سلیمان نظیف ، جناب شهاب‌الدین ، دوقتور عبدالله جودت کبی مشاهیرمز بو اثر حقنده تنقیداتده بولونمشلر ، مؤلفنه ابراز تقدیرات ایتمشلر ، و بو وسیله ایله‌ده قارئین عثمانیه‌یه قیمتدار و یکی بر طاقم مقالات اهدا ایتمشلردی .

بو حرکت فکریه پك شایان دقتدر . اوت . . تدنیات عثمانیه تشریح ایدیلیر ، « مقدرات تاریخیه » مز ایضاح اولنورکن مشاهیر ارباب قلممزك سکوتی

[١] معلومدرکه « تاریخ تدنیات عثمانیه » ، قبل‌الحرب کچن سنه نشر ایدیلمشیدی . بونی متعاقب ، هزیمت الیمه‌دنصکره « مقدرات تاریخیه » انتشار ایتدی . انتباه فکریمزك له‌الحمد مسعود بر تجلیسی اولان اوراق بو ایکی جلد اثر پك چوق قارء بولمش . . اثرلر ایکنجی طبعده خیلی علاوه‌لر ایله توحید ایدیلدیکندن بو ایکی اثری بر جلد عد ایدییورز .

ـ توصیفنده کلمه بولونامیه‌جق ـ برحالت روحیه‌یه دلالت ایدردی .

فقط بو قادار تنقیدات کافیمیدر ؟ . . بز ، کندی حسابمزه بونی پك آز بولیور ، و ایستیوردق که دیگر ارباب قلمده بر اثر حیات کوستره‌رك بو پك مهم اثری تدقیق ، تحلیل ، تنقید ، تقدیر ایتسین ؟ . .

« آزادامارد » غزته‌سی محرری « آدوم » افندی جلال نوری بکك اثری حقنده بیوك بر علاقه‌دارلق ابراز ایتدی . أرمنیجه یازدیغی مقالاتی بزه « أرمنی ادبیاتی نمونه‌لری » اولارق بر جلد هدیه ایدن سیره‌نس افندی ترجمه ایتمش . . بو علاقه‌دارلق ، ایکی عنصری بربرینه بر قات دها باغلامقده مهم بر عامل اولاجق درجه‌لرده اهمیتلیدر . باقیکز ، مترجم مقالات « سیره‌نس » افندی نه دییور :

جلال نوری بکك کرك « تاریخ تدنیات عثمانیه » سی کرك « مقدرات تاریخیه » سی انتشار ایدر ایتمز پك بیوك بر ولوله‌یی ، له و علیهده برچوق نشریاتی موجب اولملی ایدی . سیره‌نس افندی بر آز دها سوزینه دوامله شوندهِ قید ایدییور :

« تأمین ایده‌بیلیرم که اکر جلال نوری بك اثرلرینی

فرانسزجه اولارق پارسده نشر ایلمش اولسه‌یدی ، بلکه یالکز فرانسز غزته‌لری دکل ، بتون مطبوعات جهان ایچین بر وسیلهٔ اشتغال اولوردی . »

أرمنی وطنداشمزك علاقه‌دارلغنی اثبات ایدن شو سطرلری عیناً نقل ایتدك . شیمدی‌ده کندی مطالعاتمزی یازاجغز . « تاریخ تدنیات عثمانیه » بالقان فلاکت ألیمه‌سندن اول یازیلمشیدی . بو أثرده مؤلفك پك زیاده جالب نظر ملاحظات آتیه‌ینانه‌سنه تصادف اولونیور .

جلال نوری بك بر طبیب متانت و حذاقتیله ألنی یاره‌یه باصمش ، و : « بو اعراض باقی قالدقجه صره‌سیله بو فلاکت کله‌جك ، شو شئامت باصه‌جق . الحذر ! . . » دیمشیدی . آه ! . . کاشکه تشخیص و تحذیرنده یاکیلسه‌یدی ! . .

سنه‌لرك ، ـ سنه‌لرکمی یا ، عصرلرك ـ رسوبات زهرینی ایله چوق سورمدی ، آغلایه ، آغلایه روم‌ایلیدن چکیلدك ، قوغولدق ! . .

« تاریخ تدنیات عثمانیه » نشر ایدیلدیکنجه بین القارئین شایان ممنونیت بر حرمت و دقته مظهر اولمشیدی . بونی کمال جدیتله ادعا ایده‌بیلیرز . چونکه جلال نوری بکك مؤلفاتی طولاییسیله آچیلان ساحهٔ افکاری تعقیبه چوق

چالیشدق . ذاتاً بو کتابجغز ، ناچیز فقط بك سعادتبخش
غیرتمزك محصولیدر . اوت . . قارئین عثمانیه بو یکی اثرله
کندینی کلیاً یکی ، و بسبتون یوکسك بر تألیفك قارشیسنده
کوردیلر . چونکه دیدیکمز کبی ، تدنیات عثمانیه ، عصرلرك
رسوبات زهرینیدر . حالبوکه بو طورطوبی ، او قاتل
بطاقلغی شیمدی یه قادار هیچ بر صاحب قلم تدقیق ایتمه مش ،
تدقیق ایتسه بیله اذهان ملیه یی او خطرناك سمومدن
تحذیره جسارت ایده مه مشیدی . ارباب قلمك بو جسا ـ
رتسزلکی ، قارئینی ده پك فنا بر حالت روحیه یه دوچار
ایده کلمشدر . دردلرك تشخیص ایدیله مه مسی ، ایدیلسه ده
خسته یه پرهیز و تقید توصیه سنده جسارت کوستریله مه سی
سویهٔ عمومیهٔ فکریه ده بر ضعف ، بر حوصله سزلك ،
بر عدم اعتدال دم تولید ایتمشدر . اشته بو مدعامزی
اثبات ایدن بر کیفیت ده جلال نوری بکك بو یکی اثرینك
قارئلرنجه پك سربازانه کورولمسیدر . اوت . . بو قادار
جسارت بیان ، بو قادار قدرت تحلیل کورمکه آلیشه ـ
میان قارئلر عادتا بر نوع حیرت ایچنده قالمشلردی .
فقط شایان شکراندرکه اثر ینه پك بیوك بر ممنونیتله قبول

ایدلمش ، الدن اله طولاشمق صورتیله پك پارلاق بر استقباله مظهر اولمشیدی .

حرب اولدی . . بو بر حرب دکل ، ابدیاً قانایان بر یاره ، عثمانلیلرك دیدهٔ انتباهنی بحق آچان بر هائلهٔ عظمادر .

بالقان هائلهسنه قادار هیچ بریمزك نظر تشخیصنه چارپمیان اسباب انحطاطی ، بلا مبالغه ادعا ایدهبیلیرزکه ، جلال نوری بك پك کوزل فرق ایدهبیلدی . اشته « تاریخ تدنیات عثمانیه » اسباب وسوائق انحطاطمزك خطوط عمومیهسیدر . و پك کوزل عرض و اشارت ایدلمشدر .

اوت . . . حرب اولدی . . جلال نوری بکك آجی آجی صیحهلری آرتق هر آغزدن دوکولمکه باشلادی . فقط بز ، بو الیم و قهار ضربهنك آلتنده ینه شاشیردق ، موازنهٔ فکریهمزی غیب ایتدك . . . اشته او زمان « مقدرات تاریخیه » مؤلفی پریشان ، زواللی ، اعتدالدمدن محروم قالمش اذهانمزی ارشاده همت ایتدی . دها کور ، دها قوتلی بر سسله ، النی ینه یارالرمزه باصهرق حایقیردی . و بزه بوایکنجی اثریله برشعلهٔ امید دهویردی .

ایلك اثری ، « تنذیر » ایدیپوردی ، ایکنجی اثری ده استقبالمزی « تبشیر » ایدییور .

« مقدرات تاریخیه » دن دها زیاده بحث ایتمك اقتضا ایدر . آتیٔ مملکت نامنه اظهار امید و امنیتله دییه‌لم که قارئین عثمانیه ، مؤلفك « تاریخ تدنیات عثمانیه » سیله « مقدرات تاریخیه » سی حقنده یکدیکرندن پك فرقلی بر ذهنیت کوستردی .

یوقاریده سویله‌دیکمز کبی « تاریخ تدنیات عثمانیه » لساننده‌کی سربستی ، حتی درشتی ایله ، حیرتله قاریشیق بر تقدیره مظهر اولمشیدی . فقط « مقدرات تاریخیه » صرف تقدیراتله قارشیلاندی . بونك سببی : آرتق علل و اسقام موروثه‌یی کیزلمکده هیچ بر معنا اولمادیغنه ، حتی بونك مخاذیر عدیده‌یی شامل بولوندیغنه هپمزك بر درجه‌یه قادار قانع اولمامزدر .

اوت . . دین ، قادین ، معیشت الخ .. مسئله‌لرینی شیمدی‌یه قادار قورجالامقدن قورقویوردق ، اعتراف ایده‌لم ، بو قورقو بزه هیچ بر فائده تأمین ایتمدی . فقط بر چوق محذورلر ایقاع ایتمکدن‌ده خالی قالمادی دکلمی؟.. بو کونا کون عارضه‌لر ، بو لا یعد اسباب تدنی یالکز

جلال نوری بکك دیدهٔ ابتصارینه چاربدی‌که اوده مظهر اولدیغی بو نعمت فکریه‌دن بزی نصیبه‌دار ایتمکده کجیکمدی. امنیت و اطمئنانله ادعا ایدرز، بوندنصکره هانکی صاحب قلم، بو دهاش موضوعه سل نیشتر ایدرسه بو جسارتی جلال نوری بکدن اقتباس ایتدیکنی اعترافه کندیسنی مجبور بیله‌جکدر. جلال نوری بك هیچ یا کیلمیور، اسباب انحطاطی تفریق خصوصنده پك موشکاف بر خرده‌بینه مالك اولدیغنی اثبات ایدییور.

اثرده مؤلفك احاطهٔ واسعه‌سنی تعیین ایدن بر شیئ دها وارکه اوده یونان قدیم، روما، بیزانس، لهستان دولتلریله بزی مقایسه خصوصنده کوستردیکی وقوف و اصالت محاکمه‌در. کتابمزك حجمی مساعد اولسه‌یدی بو مقایسات حقنده دور و دراز تدقیقاتده بولوناجقدق. مقایسات مذکوره اوقادار حائز اهمیتدرکه، هر وطنداشك اوقوماسی و اوقوتماسی لازمکلن بو کتابده دیکر فصول قیمتدار اولماسه‌ده یالکز بو مقایسات عمیقه بر طوتسه‌یدی اثر ینه صرف بونلر ایچین اوقونمغه دکر ایدی.

اقوام، تعالی و تفوقده، تدنی و انحطاطده هپ مشترك یوللر تعقیب ایتمشلر، برینك سائق شوکتی،

دیکرندەدە تجلیساز ، برینك اسباب ادباری ، بر بشقەسندەدە نمایان ! . . سجیەسزلك . معلوبیتدن متأثر اولامق . . الخ . . . . بتون اقوام و ملك اسباب مشترکۀ نحوستی اولمش . « مقدرات تاریخیە » دە قلبلرمزە امید و شفا اولاجق ادویۀ عاجلەدە وار . « شاه دارو » و « روسیە » فصللری بو خصوصدە جداً قیمتدار مقالەلردر.

« روسیە » پك مهم بر موضوع تدقیقاتدر . جلال نوری بك روسیە ایلە ترکیا آرەسندە بك اساسلی خطوط مشترکۀ حیاتیە کشف ایتمشدر . اونکچون « روسیە » حقندە بك جدی تدقیقاتە لزوم واردر. مؤلف، روسیە حقندە نظر دقتمزی جلب ایتمك خصوصندەدە برنجیدر. « مقدرات تاریخیە » قارئلری بحق عطف اهمیت ایتمەلری لازمکلن بو مسئلە حقندە دها زیادە تنویر فکر ایتملیدرلر . بونکچوندە جلال نوری بکك « شمال خاطرەلری » اسمندەکی جدی و لطیف سیاحتنامەسنی اوقوملیدرلر .

« تاریخ تدنیات عثمانیە و مقدرات تاریخیە » حقندەکی مطالعاتە بورادە نهایت ویرییورز . فقط شونی عرض ایتمەدن سوزی بیتیرمەیە کوکل قائل اولمیور . دوقتور

عبدالله جودت بك ، بو مهم اثر حقنده‌کی تنقید قیمتدا-رینك نهایتنده برشیئ سویلیور ، باقیکز : « بو آرسلان صیحه‌لری أولمه‌یه محکوم ملتلر اولادینك کوکسنده ، امین اوللك ، بولونماز . . »

اوت . . عزیز دوقتور بك حقلیدر . ترکیا یاشایاجقدر . اونی یاشاتاجق اولانلرده حریت فکریه‌ایچین چالیشانلر ، اونك « تاریخ تدنیات » نی یازانلر و « مقدرات تاریخیه »سی آراسنده اونا جان بخش امیدلر ویره‌نلردر .

« قادینلرمز » نه حالده ؟ . .

جلال نوری بك یوقاریده تدقیق ایتدیکمز کتابنده « قادین مسئله‌سی » عنوانیله بر فصل یازمشیدی . بو بحث، اولابجه لطافت وعظمتیله مشهود اېتصار اولان بو فصل کافی دکلدی . اوت . . اکر جلال نوری‌بك بومهم بحثه، بشریتك نصفنه تعلق ایدن بو مهم مسئله‌یه دائر بو قادار یازمقله اکتفا ایتسه‌یدی کندیسنی پك شدید بر صورتده تنقید ایده‌جکدك .

بو اویله مهم بر مسئله‌که عرض ایتدیکی سیمای مریض ایله قادینلغك جـداً پك خراب ، پك بیچـاره اولدیغنی دوشـونمه‌مك الدن کلیور . « مقدرات تاریخیه » مؤلفی او فصل مهم و مشهورنده یالکز عمومی بر نقطهٔ نظرله تشریح مسـئله ایتمش ، فقط مؤلم و دلخراش تفرعاتی ایضاح ایتمه‌مشدر . لکن کتابك حجمی بونا مساعد دکل . بونی‌ده نظر انصـافه آلمـالیدر . فقط مؤلف ، مملکتنه بر خدمتـده دها بولوندی . شـونا قانع اولمق اقتضا ایدییورکه جلال نوری بك هیـچ بر مسئله‌یی یارم ، ناکافی

بر رادەدە بیراقمغە قائل اولمیور . فی الحقیقە قادینلق مسئلەسنی « قادینلرمز » نام جلدندە پك واسع بر صورتدە شرح و ایضاحە موفق اولدی . اوت . . کیم نە دیرسە دیسین مملکتمزدە بر « قادین مسئلەسی » واردر . قادینك حقوقی هپ اهمال ایدیلیور ، هپ معروض حقارت اولیور . شیمدی یە قادار هیچ بر محرر بونی بو قادار وضوح و قناعتلە اظهار ایدەمەمشیدی . فی الحقیقە غزتەلردە ، رسائل موقوتەدە قادینلغك « ابدی اشتکالری » [١] دویولمیور دکلدی . مثلا (اجتهاد) رسالەسی بو مسئلەیە دائر پك قیمتلی مقالەلرە واسطۀ انتشار اولمشیدی . فقط هر خانەدە بولونماسی اقتضا ایدن بر اثرە پك محتاج ایدك . « قادین مسئلەسی » نی اطرافلی ، شموللی بر صورتدە تدوین ایتمك شرفی ینە جلال نوری بکە نصیب اولیور .

مؤلف بو کتابندە اولا عمومیت اوزرە قادین مسئلەسنی ایضاح ایلە اقوام مختلفەدە قادینك وضعیت حقوقیە و عائلیەسنی تشریح ایدییور .

قادینك مختلف مملکتلردەکی موقعنە دائر بزدە اثر نشر ایدلمەمش دکلدی . اونك ایچین جلال نوری بکك

[١] تعبیر توفیق فکرت بککدر .

اثری بو نقطـهٔ نظردن برنجی عد ایدیله‌مز . فقط اثره قیمت ویرن شی « تاریخده و مختلف مملکتلرده قادین » فصلنده اظهار ایتدیکی وقوف عمیقدن صرفنظر، مملکتمزده قادینك وضعیت الیمه‌سنی بحق ایضاحده کوستردیکی تأثر و احاطه‌در . جلال نوری بك ، ارککلرمزك اثر خود کامانه‌سی اولارق قادینلرمزك اوزرنده‌کی تغلبات غدارانه‌یه بر رنك مشروعیت ویره‌ن کلماته پك مقبول بر جلادتله هجوم ایدییور . مؤلف « ناموس » ك قدسیت معناسنی ایضـاح و اثبـات ایتمکده نه قادار عبرت آمیز دلیللر کوستریبور ! . .

ظلم و تغلبك اصلا محافظ ناموس اولمادیغنی بزه وقور ومتین سسیله حایقیران ، ایلك دفعه جلال نوری بکدر . قادینلرمزك بو قادار دوچار قهر و آلام اولماسی و بوناده یالکز ارککلرمزده‌کی آرزوی استبدادك سببیت ویرمسی نه‌قادار دلخراش بر کیفیتدر . اسلامیتك اساسی دوشو نولسون ! . . اسـلامیت قادینه فوق‌العـاده بر قیمت و علویت ویرییور . یعنی ذاتاً مادر بشر اولان بنـات حوانك قدسیتنی تصدیق ایله اونی لایق اولدیغی مرتبه‌یه

اعلا ایدییور . ایجه دوشونولورسه اسلامیتك هر خصوصده اولدیغی کبی بو خصوصده‌ده ادیان سالفه‌یه درجهٔ تفوق و رجحانی درحال اکلاشیلیر . یازیق‌که اساس عالیٔ اسلامیتدن اوزاقلاشمقله برچوق شیلر غیب ایتدك ، قادینلری جاهل بیراقدق ، اونلری اسیر ایتدك و بالنتیجه هم مادةً همده معناً انحطاطه سوروکلندك . کندمزی دائما مسلمان عد ایتدیکمز حالده عصر سعادتده قادینك نائل اولدیغی حقوقی دوشونمك ایسته‌میور و اونی باطیردیغمز درکهٔ مقهوریتده طوتمق آرزوسندن آیریلامیورز .

جلال نوري بك ، حال حاضر اسلامیتده‌کی موقعیله ، عصر سعادتده قادینلرك مظهر اولدیغی درجاتی مقایسه ایدییور . و سوائق تدنیاتمزك الڭ مهم و مشئوم عاملی اولان حال حاضری ، قارینلرمزك اسارت بیهوده‌سنی تقبیح ایله وظیفهٔ ارشادینی بحق ایفا ایدییور . کوستردیکی جلادت مدنیه امثالسزدر . ذاتاً اثری اعلا ایدن کیفیتده بو جلادت مدنیه ایله متوازی ، یك آهنك اولان احاطهٔ واسعه‌در .

بو کتاب جهان اسلامده ایلك دفعه یازیلیور . بو بزم عندی برسوزمز دکلدر . فی الحقیقه قادین مسئله‌سنه متعلق

بر چوق آثار یازلمشیدی . ازجمله مؤلف مرحوم قاسم امین بکك « حریت نسوان » آدلی کتابی جداً قیمتداردر .

فقط جلال نوری بکك اثرنده بر صفت کاشفه وارکه اوده ، حریت نسوانك اساس اسلامده ذاتاً مندمج اولدیغنی اثبات ایتدکدنصکره پك زواللی و یتیم قالان قادینلرمزك احوال الیمه سنی بتون تفرعاتیله نظرلرمزه عرض ایتمسیدر . اوت . . « اطلاق و دفع زوجه » بو مدعامزی اثباتایله اثر مذکوری تقدیر ایتمکده اصلا یاکیلمادیغمزی کوسترهن بلند بر مثالدر . قادینلرمزك تأثرات حیاتیه سنه بحق اشتراك ایدن مؤلف « طلاق » دیمکله حصول معنانك ممکن اولامیه جغنی اکلادیغندن بو کلمه نك یانته « دفع زوجه » ترکیبنی قویمقده اصابت ایدییور . بو فصل ایله ، پك مهم بر مسئلهٔ حیاتیه اولان طلاقی ایضاح ، اونی نقطهٔ نظر شرعیدن تدقیق ایله حال حاضرده قادینلرك تطلیقنده کوریلن فجایعه اسلامیتك دکل ، کندی جهل و غفلتمزك ، کندی خودپرستلکمزك سبب اولدیغی اثبات ایدییور .

جلال نوری بك بو اثریله مؤلفین اسلامیه آره سنده بر موقع ممتاز احرازینه کسب لیاقت ایتمشدر . مؤلف ،

بزه « فه‌مینیزم » جریانی حقنده‌ده جدی و اساسلی بر فکر ویریور . باشلی باشنه بر مسئله اولان بو جریانی ایضاح و تعیین خصوصنده‌کی اهلیت و اقتداری ، بو مسئلهٔ مهمه ایله‌ده بحق اشتغال ایتدیکنی کوستریر .

« قادینلرمز » حقنده بز بر قادار سویلیه‌بیلیرز . اثرك قیمت و اهمیتی ایچه اوقوندقدنصکره نظره چارپار . بو مهم اثر ، جناب شهاب‌الدین بکله شباب منورك قیمتدار بر رکنی اولان تحسین ناهید بك طرفندن‌ده تنقید و تقدیر ایدلمشدر .

اثر حقنده‌کی تقدیراتمزده نه‌درجه مصیب اولدیغمزی اکلامق ایچین مومی الیهمك تنقیداتی اوقومق کافیدر صانیرز .

بز بو کتابه دائر ، اصل قادینلرمزك اجالهٔ قلم ایتمه‌سنی بکلرز ، چونکه مؤلفك بو اثریله اونلرك تدنیاتی تشخیص ایدیلیور . بو تدنیاتك اوکنی بر آن اول آلمق ایچین جلال نوری بکك پك مفید افکار و آراسی واردر . خانملرمز ، البته بو کتابی اوقودیلر . بازیق که نه دوشوندکلری حقنده بزه بر سررشته بیله ویرمیورلر . بو پك الیم بر کیفیتدر . قادینلرمزده‌کی تیقظ و انتباهی تقدیر

ایده‌مه‌ین اجنبی بر نظر ، اونلرك حالا لاقید ، کندیلرینه تعلق ایدن مسائل حیاتیه‌یه کلیاً غیر مربوط اولدیغنی ظن ایدر. « قادینلرمز » کبی من کل الوجوه شمولی و اطرافلی بر « تشخیص مرض » کتابی انتشار ایدر ؛ مهم بر سبب مناقشه اولورده وطنك ، استقبالك و الده‌سی اولان قادینلرمز بویله غیرمقبول بر وضع سکوت محافظه ایدرسه طوغریسی هردرلو امید و املی کومك اقتضا ایده‌جك.. یازیق ! . .

« اتحاد اسلام » حقنده . .

اتحاد اسلام ! . . مهابت و عظمتی نسبتنده پك مبهم ، حقنده مكمل بر تعریف یاپیلامامش بر تركیب . « اتحاد اسلام مسئله‌سی » یکی بر شی دكلدر .

أوروپانك حلول معندی ، كتلهٔ موحدینی بالمجبوریه اویله بر وضعیته القا ایتدی‌كه بو ، « اتحاد اسلام » تركیبیله ایضاحه باشلانیلدی . اتحاد اسلام نه‌در ؟ . . مع التأسف ، شیمدی‌یه قادار همان هیچ بر مز بونك حقنده واضح و متین بر فكره مالك دكلدك . هپمز اتحاد اسلام حقنده باشقه باشقه فكر و مسلك طاشیور ، حتی بر طاقم ظنون و خیالاته بیله دوچار اوله‌رق تدهش ایدییوردق . أوروپا مؤلفینی ، كندی طرز تفهملرنجه ، حتی كندی حسیاتلرینك اسیر و زبونی اولارق بو مسئله حقنده آثار متعدده وجوده كتیرمشلردی . فقط اونلرك یكان یكان تدقیقنده‌كی مشكلاتی دوشوندكجه مأیوس اولیوردق ، هم ده آثارمذكوره‌نك اسباب تألیفی ده مشكوك بر مسئله‌در . أوروپالی بر مؤلف ، بو خصوصده نه‌درجه‌یه قادار محافظهٔ

بیطرفی ایدر ؟ . . اشته بو و بوکا مماثل مانعه‌لر اتحاد اسلام حقنده بزده اساسلی بر فکرك تکوننه پك شدید بر حائل اولیوردی .

بتون جهان اسلامه تعلق ایدن بو مسئلهٔ حیاتیه‌ده الك بنام مؤلفین اسلامیه شیمدی‌یه قادار سکوت ایتمش ، مسئله‌نك عظمت و وسعتی هپسنی ـ تعبیر معذور کورو ـ لسون ـ عادتا اورکوتمشیدی .

مسلمانلری کوندن کونه ازه‌ن ، اونلری ده‌میر بر نجه ایچریسنه آله‌رق هر درلو قابلیت حیاتیه‌دن محروم بیراقغه کل یوم سعی ایدن اوروپا و اوروپا مدنیتنك ماهیتی نه در ؟ . . جهان اسلامه مستولی اولان ملتلرك ، دولتلرك جهان مذکوره قارشی وضعیتلری نه مرکزده‌در ؟ . . اسلامی امحا مقصدیله تدویر تزویرات ایدنلرك استعمال ایتدکلری واسطه‌لر نه کبی شیلردر ؟ . . مسلمانلق اعادهٔ شوکت ایده‌جکمی ؟ . . ایده‌جکسه بو نه کبی اسباب ترقی ایله حصول بولاجق ؟ . . اتحاد اسلام خیالمیدر ، یوقسه پك جدی و ذاتاً اساس دینده موجود بر غایه‌میدر ؟ . . بونك ایچین نصل بر خط حرکت تعقیب ایتملی ؟ . . استقبال اسلامدن امیدوار اولاملی ؟ . . مشترك بر ادبیات اسلامیه وجوده کتیرمه‌نك محسناتی ، الخ . .

اشته بو سؤاللر ، بو مسائل عظیمه حقنده بلا استثنا هپمز جاهل بولنیوردق . حالبوکه حوائج حیاتیه‌مزدن اولان بویله بر مسئله حقنده بوقادار جهالت، بوقادار تجاهل کافیدر. توحید ، قلوب مؤمنینی توحید ایدر .

هپمز ، ملیت فوقنده ، عائلهٔ اسلامیه ارکانندن اولمقله یکدیکرمزه مربوطز . بناءً علیه بتون مسلمانلرك بربرلرینی طانیمه‌لری ، وچارهٔ خلاصلرینی یکدل و یك آواز اوله‌رق آراملری فریضهٔ دینیه‌در . اشته جلال نوری بك بو بوشلغی طولدیرییور .

« اتحاد اسلام » بین المسلمین ایلك تألیفدر . بویله بر تألیف کزینك شرف أولیني جلال نوری بکه نصیب اولیور . مومی الیه مسئلهٔ اسلامیه ایله پك زیاده اوغراشمش ، وکندیسنی بو عالی و علوی غایه ایله پك زیاده علاقه‌دار بیلمشدر . عجبا جلال نوری بکك اتحاد اسلام حقنده‌کی افکار و مطالعاتنده نه‌درجه‌یه قادار اصابت وار ؟..

بونی تعیین ایچین مع التأسف المزده برمقیاس یوقدر. چونکه أوروپا مؤلفینڭ آثاری بیطرفلق نقطهٔ نظرندن پك کیریدر . مسلمانلرك آتیسنی قپامق ایسته‌ین اللر ، البته اونلره امید آتی‌یی تلقین ایتمکدن پك اوزاقدر . ایلك دفعه و بر مسلمان دیلیله ، ترکجه‌یازیلان بومهم اثر حقنده

نقائصجویانه برصورتده ادارهٔ کلام ایتمك هم انصافسزلق، همده بك فنا بر اثر جهالت اولور. چونکه جلال نوری بکك بو اثرینی بحق تنقید ایچین، مطلقا اونك قادار بو مسئله ایله اوغراشمق اقتضا ایدییور. بوڭا ایسه مقتدر دکلز. حتی اعتراف ایدهلم که جلال نوری بك بزه بویله بر کتاب قیمتدار احسان ایتمسهیدی بز « اتحاد اسلام » حقنده بسیط بر فکردن بیله محروم قاله جقدق. اونك ایچین مدقق مقتدرك اثری حقنده عرض تقدیرات ایتملی یز. جلال نوری بکك تلقین ایتدیکی امید بزه مسلمانلردن چوق شی بکلتیور. انشاءالله فیوض آتیهٔ اسلامیه میاننده بو مسئلهیه دائر دها کوزل، دها قیمتدار کتابلر کورمك، اوقومق نصیب اولور. فقط بو خدمت اولیه و مقدسهسیله جلال نوری بك، مؤلفین اسلامیه جدوللنده دائما پایدار قالاجق بر نامه مظهریتله تأمین ابدیت ایدهجکدر.

تبشیر استقبال ایدن بو کتاب حقنده، تنقیدات و مطالعاتی ینه جلد مذکورده مندرج، مشاهیر اسلامیهنك بندلرینی اوقوییکز. شاعر جلیل الشان عبدالحق حامدك تقریض رعناسیده جداً شاه اثردر.

« حوائج قانونیه‌مز » حقنده . .

« تاریخ تمدنیات عثمانیه » اثر مشهورنده مؤلفك « عقامت قوانین » سر لوحه‌لی مقاله ایله برعلت موروثه‌مزه دها پارمغنی باصدیغنی خاطرلایورز .

ذاتاً اثر مذکورده هیچ بر کیزلی درد یوقدرکه مؤلف اونی بولماسین و چارهٔ اندفاعنی کوسترمه‌سین . . اداره ، استبداددن ، مشروطیته انقلاب ایتدی . فقط طرز اداره‌ده حالا بر تجدد ، یکی بر فیض رونما اولامادی . چونکه بز ، انقلاب فکری و اجتماعیله برابر برده انقلاب قانونی‌یه محتاجز . حوائج مبرمهٔ حیاتیه‌مزدن اولان انقلاب فکری و اجتماعی‌یه ایلك آدیملرمزی آتمقده جلال نوری بکك غیر قابل انکار نعمت وصایتندن استغنا ایده‌مدك و بو خدمت مقدسه‌لرندن‌ده محروم قالمادق . مجدد مؤلفمز بر لازمهٔ حیاتیه‌یی دها شرح و ایضاح ایتمکده امثالی غیر مسبوق برجدیت وجسارت کوستردی . محتاج اولدیغمز پك چوق قانونلر واردر . اونلرك‌ده الك اساسلیسی « خاندان سلطنت قانونی » در . اشته جلال

نوری بك بو مسئله‌یی‌ده قورجالادی . لزوملی لزومسز ، كافی ، نا كافی بر چوق قانونلرمز وار. فقط هنوز حیات ملته احساس لزوم ایدن بو بله بر قانون نه تدوین ایدلمشدر ، نه‌ده كیمسه‌نك عقلنه كلمشدر . مؤلف بو مسئله‌یی اورتایه چیقارمقله بر خدمت تجدد پرورانه‌ده بولونیور و كوستر- دیكی طریقله ، كندینی واضع قانون صره‌سنه ادخال ایدییور . بتون قوانین مهمه‌مزه جدی و نافذ بر نظر عطفیله بزه پك مهم بر سرمایهٔ فكری ویرییور .

بو كتاب بتون مأمورین دولتله ، طلبهٔ حقوقك نظر دقتنی جلب ایتملیدر . اثرك صنوف مذكوره میاننده اساسلی بر حركت فكریه وجوده كتیردیكنی استدلال ایدییورز . مكتب حقوق طلبه‌سی مملكتك اداره‌سنی زمام همتنه آلاجق بر صنف كزیده‌در. بناءً علیه بو كتابك مطالعه‌سی و بر فكر سالمله تنقیدی اك زیاده اونلرك عهدهٔ غیرتنه دوشر صانیرز .

مختلف مناقشاته زمین اولان بر مسئله وار : مجله‌نك اصلاحی .

جلال نوری بكك بو فكرینه علی العمیا مخالفت ایدنلر خاطرلاملیدرلركه مؤلف حقوقشناساندر. مسائل حقوقیه ایله جدی ودرین بر رابطه‌سی واردر. علی الخصوص

توغلات حقوقیه خصوصنده‌کی غیرتی مکتبدن چیقدقدن‌ صکره‌ده دوام ایدییور . بناءً علیه (لا ینکر تغیرالاحکام بتغیرالازمان) قاعدهٔ مشهوره‌سنده‌کی استنباطاتی اصلا عندی دکلدر . جلال نوری بکله قطعیاً هم فکر اولارق حایقیریرز : اسلامیت ، مانع ترقی دکلدر . ترقی ، تجدد و تبدل اولدیغنه کوره اسلامیت هر درلو حرکاتی تعقیب ایدر و جریان افکاره ، جوش وخروش انقلابه ممانعت قیدنده بولونماز بر دین علویدر . بو دستور قیمتدار بزه جداً بر نعمت شارعدر . مع‌الاسف بوندن استفاده ایده‌مدك ، ایده‌میورز و بونك ایچیندرکه بویله قالیورز . علمای کرام ، طبقهٔ مأمورین و مکتب حقوقك طلبهٔ منوره‌سنه خطاب ایله دیرم‌که :

بو کتاب ، اصل سزه لازمدر . وهرکسدن زیاده سزك ایچین یازلمشدر . بونی بر نیت خالصه و بر ذهنیت سلیمه ایله محاکمه ایدرك تنقیداتده بولونکز . زیرا ظن ایدرمکه مملکتمزده جلال نوری بك قادار تنقیددن محظوظ اولور ، حر فکرلی بر مؤلف دها یوقدر .

« قطب مصاحبه‌لری » مناسبتیله . .

جلال نوری بك اخیراً بر سیاحتنامه نشر ایتدی . بو سیاحتنامه از هر جهت شایان دقتدر . قطب‌شمالی‌یه‌قادار کیتمك خواهشـنی ابراز ایله بو آرزوسـنه موفق اولان جلال نوری بك ، جداً ، عثمانلیلغه ، ترکلـکه برشرف ـ نوین دها بخش ایدییور .

جلال نوری بکك کشادینه موفق اولدیغی انقلاب فـکری سـائقه‌سیله ان شاء الله بعدما بر چوق عثمانلینك منتهای عالمه سیاحت ایتمك مراقنی حس ایده‌جکلرینی امید ایتمـکده حقلی یز .

کله‌لم بو یکی‌سیاحتنامه حقنده‌کی افـکار و تحسساتمزه : بو کـتاب ، هر شیئدن اول ، کـندینی سوه سوه اوقویاـ جغمز بر کـنز لطائفدر . فصول و مندرجاتی آره‌سـنده نظر عبرتله اوقوناجق مباحث واردر . مثلا : « بیزمارق » « مملـکتنده بر وقفه » فصللری هپمزی دوشوندیره‌جك بر تأثرله یازلمشـدر . بالخاصه « حس حجـاب » عنوانلی

باشلانغیج هیمزی طاتلی تعذیر ایدن بر ارشاددر.
بو اثر مختلف حالت روحیه ایله متحسس قارئلرك ،
کندی ذوق درونیلرینه کوره متلذذ اولاجغی بر کتابدر.
جلال نوری بك کبی بر قطب سیاحی اولمغه جسارت
ایده میه‌ن قارئلر ، صیجاجق اوطه‌لرنده ، اللرینه بو کتابی
آلنجه قطب شمالی‌یی کندی پیشگاه مشاهده‌لرینه کتیره -
بیلیرلر . محرر ، بو اثریله‌ده ییپ یکی ، مملکتمزده اصلا
عطف اهمیت ایدلمه‌مش بر شی کوستریبور . اثرك مقدمه -
سنده‌ده سویلدیکی وجهله شیمدی‌یه قادار عالم مطبوعاتمزده
نشر ایدیلان هر یازی قارئینك مزاجی آز چوق نظردقته
آلینه‌رق یازیلیردی . بو پك صیقینتیلی بر قیددر . محررك
تحسسات ذاتیه‌سی کیزلی قالیر ، یالکز قارئلرك فکر و
مزاجی کوزه‌دیلیردی . جلال نوری بك ، دیدیکمز کبی ،
بو قاعده‌یه مخالفتله بسبتون باشقه بر چیغیر آچمغه موفق
اولیور . ذاتاً بز شیمدی‌یه قادار « سیاحتنامه » دینه‌جك
بر اثردن محروم قالمشیدق . لسانمزده برقاچ دانه سیاحتنامه
یوق دکلدر . فقط اونلرك قسم اعظمی السنهٔ اجنبیه‌دن
ترجمه ایدلمش ، اسکی ، ناقص ، مبالغه‌لی بر طاقم کتابلردر.
اساساً بزده آرزوی سیاحت و تتبع‌ده مفقود کبی برشیدر.

اکثریتمز دائما جهانی دزت دیوار آره‌سنده کورمك ایستر . اشته جلال نوری بك بو نقطهٔ نظردن‌ده شایان استثنا برفوق‌العاده‌لك کوستریبور . « قطب مصاحبه‌لری »نده آلیشمادیغمز بعض نقطه‌لر واردر . مثلا « قادین فطوغرافیلری » کبی . فقط محرر ، صرف بر مشاهده‌کار وضعیتیله بونلری تدقیق ایله ، فکر و تحسسنی‌ده مشاهداتنه علاوه ایتمشدر . او بر مدقق موقعنده قالارق قید مشهودات ایدییور ، و مشاهداتی آره‌سنده جاذب و دلفریب بر خصوصیت عرض ایدن حکایات و نسائیاتك لذت استماعندن بزی محروم بیراقمیور . اثرده ، جدیت و لطائفدن مرکب روحنواز بر بدیعه‌پرورلك واردر . بزه نقل ایدیلن حکایه‌لرده او قادار صمیمیت و او قادار استغراق آور چیز کیلر وارکه بوسائقه‌ایله کتابی الکزه آلینجه ، بیتیرمه‌دن ترك ایده‌میورسکز . بو هر نقطهٔ نظردن یکی اولان سیاحتنامه‌ده‌کی محاوره‌لرده بر رنك تفلسف‌ده واردر . مثلا « کنج ، کوزل و مطلقه » حکایه‌سی بالخاصه نظر تقدیره عرض ایدیله‌جك بر کوزللکی شاملدر . حکایه بسیط ، عین زمانده هیجان آوردر . اوچ چوجغیله زوجندن آیرلمش کوزل بر قادینك حکایهٔ حیاتی اولان

بو فصلده ، طرز تصویر ، اسلوب جهتلریله کوزل بر بساطت کوریبورز. بوراده او بیتمز توکنمز ترکیبلردن، نقوش کلماتدن اثر یوق . فقط محرر بو بسیط طرز تصویرده اویله کوزل کلهلر ایجادینه موفق اولمش‌که سز، کال‌لذتله حکایه‌یی اوقویور و او قادینی، اونك اشتکالرینی، عذابلرینی ، اضطرابلرینی انظار تخیلکزه کتیریبورسکز. بسیط کبی کورینه‌ن بو حکایه‌ده‌کی فوق‌العاده‌لکی ، هجرانی ، تألماتی دوشونه دوشونه متأثر اولیورسکز .

« مطلقه » حکایه‌سی پك باشقه بر اثر رنکیندر. اسلوبده‌کی ساده‌لك ، حسیاتی افاده‌ده‌کی خارق‌العاده موفقیت جداً نظر حیرتکزه چارپار . محررك تصویرنده‌کی تأثر و صمیمیت سزه ، مملکتمزك کوشه بوجاغنده آغلایان ، ایکله‌ین بیکلرجه « مطلقه » لری خاطرلاتیر. « قادینلرمز » اثرنده مؤلفك انظار دقت و عبرته عرض ایتدیکی الواح فجیعه‌یی بلا اختیار دوشونورسکز .

« قطب مصاحبه‌لری » نده محررك موفق اولدیغی شی ، الك زیاده اسلوبیدر . فقط بز بونی بوراده موضوع بحث ایتمیه‌جکز . چونکه جلال نوری بکك اسلوبنی بر فصل مخصوصده تدقیق ایتمك نیتنده‌یز . یالکز بو فصله ختام

ویرمه‌دن اول شو قادار سویلیه‌جکز : اثر ، بر دها تکرار ایده‌لم ، بسبتون یکی بر واديده یازلمشدر. اسلوب پك ظریف و رنکیندر . جلال نوری بکك حکایات و مشاهداتی نقل ایدرکن قوللاندیغی اسلوبده نه‌قادار ساده‌لك ، ساده‌لکله قاریشیق صمیمی بر ظرافت وارسه « استغراقات » یی بزه الهام ایدرکن‌ده محرر او قادار حسی و تصوفی کلمه‌لر ایجاد وابداعیله بزی مفتون ایدییور .

« تاریخ استقبال » مناسبتیله . .

قارئین کرامك بالخاصه نظر دقتلرینی جلبه مسارعت ایدرز . بو فصلمزده تدقیق و تنقید ایده‌جکمز شی ، من کل الوجوه دقت مخصوصه‌یه شایاندر .

چونکه مؤلف باشلادیغی انقلاب فکری‌ده دها کنیش بر خطوه آتمغه اصل بو یکی اثریله موفق اولیور.

انقلاب مذکورك مبشر دلیری جلال نوری بکك آفاق عثمانیه‌ده حصوله کتیردیکی تبدلات خیریه‌نك قوت و ماهیتنی تشریح و انظار قارئینده بر قات دها تثبیت مقصدیله شو فصللری قارالادق . بو ناچیز غیرتمزه مقابل قارئین عثمانیه‌دن بو فصلك مندرجاتنه بحق عطف اهمیت ایتمه‌لرینی رجا ایده‌جکز . مؤلف . بو یکی اثریله سویهٔ عمومیه‌مزه ایتدیکی بیوك خدمتلری بحق تتویجه موفق اولیور . هر نه ایسه . .

« تاریخ استقبال » کبی هیبت و عظمتی نسبتنده باکر ، هیچ بر قلمك طوقونمغه جسارت ایده‌مدیکی بر موضوعه ، لله الحمد ، مملکتمزده جلال نوری بك کمال متانتله کیریشیور ،

و ابراز ایتدیکی کهانت ایله جمله‌مزك افتخار و شکرانی
قازانمغه نائل اولیور . قارئین محترمه‌نك درین و جدی
بر صورتده عطف دقت ایتمه‌سنی تکرار رجا ایله جلال
نوری بکك بو تألیف نوین و کزینی حقنده بسط مقاله
جسارت ایده‌دلم : مؤلف ، کتابنی اوچ جلده مهمه آییره‌رق
هر بریسنی صره‌سیله انظار اشتیاقمزه عرض ایده‌جکنی
وعد ایدییور . اثرك برنجی قسمی اولان « مسائل فکریه »
جلدی انتشار ایتدی . امید ایدرزکه مؤلف اقسام
سائره‌یی نشر ایتمکده‌ده کجیکمز . « تاریخ استقبال » ك
مقدمه‌سی « اجتهاد » رساله‌سنده نشر ایدیلمشیدی .
بوقیمتدار مقاله او قادار مظهر تقدیرات اولدیکه قارئین
عثمانیه اثرك بر آن اول ساحهٔ مطبوعاتی تزیین ایتمه‌سنی
مصراً طلب ایدییورلردی . قارئینك بوخواهش قیمتداری
بالطبع جلال نوری بکده باعث انشراح اولمشدر .
چونکه مملکتمزده آثار مبروره‌سنی ابراز ایتمکدن کیری
قالمیان انتباه و انقلاب فکری و اجتماعی‌نك یکی و جدی
بر تظاهری دیمك اولان بو کبی تجلیات هر وطنداشی
و بالخاصه او انقلاب مقدسك باعثی اولان جلال نوری
بکی بحق امیدوار آتی ایده‌جك بر ماهیتده‌در . اثرك
مقدمه‌سی ، قارئینك شدتله بکلنمکده اولدیغنی اثبات

ایده‌جك درجه‌ده آشكار بر خصوصیت ممتازه‌یه مظهردر. جلال نوری بكك پارلاق بر قابلیت تخیلیه‌یه مالكیتنی كوستره‌ن بو مقدمه جداً فوق العاده‌لكی حائزدر.

فی الحقیقه، كنج مؤلفك، رؤیاسنده كوردیكی معبوده‌نك كردننه تعلیق ایدلمش اولان اسرار انكیز بركاره، او طلسم لدنیاته ظفریاب اولاماسی، اثرده حسب البشریه مشهود اولاجق خطالره بر سبب معذرت تشكیل ایدر. بو مقدمه‌نك اكلاشیلماسی قارئینك سویهٔ مختلفه‌سنه كوره دكیشیر. چونكه او قادار معنیداردركه «تیتمه‌س» حكیمك بیانات عالیه‌سی تشریح و ایضاح ایدلمك ایستنیرسه عظیم مجلداته موضوع اولور. مؤلف، «تیتمه‌س» حكیمك اعجاز و ایجاز ایله سویلدیكی سوزلری، بر فیض كهانتله، ایضاحه موفق اولیور. اثر، حكیمك بیاناتی شرح و ایضاحدن عبارت كبی كورینیور.

بزم كندی حسابمزه واقع اولان استدلالاتمز بو مركزده‌در. بوكبی مسائلده هركسك ذوق درونیسنه كوره متلذذ اولاجغنی بیلدیكمزدن مقدمهٔ مذكوره حقنده‌كی تحسسات نجیبه‌كزله یالكز قالارق غریق استغراق اولماكز دها مناسبدر.

« مسائل فكريه » جلدنده ، مؤلف ، جداً موفقيات عظيمه ابراز ايديور . اولا نظر حيرت و دقتمزدن دور قالميان بر شى وارسه اوده ساده بر اسلوب ايله الك درين الغاز فلسفيه‌يى ايضاح و محاكمه ايده‌بيلمسيدر.

اثرى مطالعه ايتديككز زمان جلدلرله كتب فلسفيه اوقومش قادار مستفيد اوليورسكز . ثانياً : مؤلفك ، تتبعات عميقه‌سنى ساده بر لسانله اجمال ايتمه‌سى نظر دقتكزه چارپيور . مؤلفك موفقياتندن بريسى‌ده پروفسور (بوخنه‌ر) ك اوزون بر مقاله‌سنى پك كوزل و ساده برصورتده ، اصطلاحاتك لسانمزده مقابل تاملرينى بولارق ترجمه ايتمسيدر . بو ترجمه‌لرده جلال نورى بك بحق موفق اولديغى كبى فقير لسانمزه يكى يكى كلمه‌لر بخش ايتمك همتنده‌ده بولونيور . بونك حقنده « اسلوب » بحثنده عريض و عميق بياناتده بولوناجغمز ايچين اثرك ديكر مخصوصاتنه نقل كلام ايده‌جكز . تكرار اعلانه حاجت كوره‌رك ديرزكه اثر بحق حائز اهميتدر .

اميد ايدرزكه مؤلفك بو اثرى جداً موقع مناقشه‌يه وضع ايديليرده بزم ايچين يكى يكى ، فائده بخش مقالات اوقومق نصيب اولور. جلال نورى بك ادعا ايديوركه (فلسفهٔ ماديه) ايله (اسلاميت) يكديكرينى جارح دكل ،

بلكه هر ایکیسی‌ده بر طریق تکامل تعقیب ایدرك بر برلریله خط اتصال پیدا ایدرلر . بو ادعا ، یعنی اسلامیتله فلسفهٔ مذکوره‌نك امكان اتحادی مسلكی هیچ بر مؤلف اسلامك دائرهٔ احتمالندن کچمه‌مش ، و مؤلفین اسلامیه دائما مسلك مادیونی رد و تزییفله اوقات‌کذار اولمشدر . اسلامیتك قدسیتینه قانع اولانلر ، اونك دائما ، تزییف و تحقیرله دکل ، بالعکس لطف و الزامله موفق اولدیغنی اونوتماسینلر . جلال نوری بك ، بر وضع بیطرفیده قالارق ، اسلامیتله ، فلسفهٔ مادیه‌یی برلشدیرمه‌نك امكانی کشف ایدییورکه شو حالده نه مسلمانلر نه‌ده فلسفهٔ مادیه سالکیفی بعدما یکدیکرینی خصم و رقیب اولاراق کورمه‌ملیدرلر . جلال نوری بکك قیمتدار سطرلرینی تعقیب ایدرکن کاشکه دوقتور (بوخنه‌ر) وفات ایتمه‌مش اولسه‌یدی ده بو سطرلرك ترجمه‌سنی اوقویه‌رق دین رصین اسلام حقنده بر فکر مکمل ایدینسه‌یدی ! . . تمنیسی هر قلب حمیته کان بر سانحهٔ قدسیه‌در .

عالم اسلامیتده پك خیرلی نتیجه‌لر ویره‌جك اولان بو خدمتك شرف عالی‌العالی جلال نوری بکه نصیب اولیور . صمیم قلبمزدن کلن تبریکانه قارئین محترمه‌نك‌ده اشترا-کندن امینز . « اتحاد اسلام »ك کنج ومتعمق مؤلفی ،

نهایت ، عصرلردنبری جای مناقشه حتی باعث منشاءئه
اولان بر اختلافه نهایت ویرمکه موفق اولدی . اوت ..
اسلرملر ایله فنون مثبتة آره‌سنده هیچ بر نزاع یوقدر .
بو نزاعی ایجاد ایدنلر ، یا سائقهٔ جهالتله ، یاخود ده
حرص منفعتله بو فنا اوچورومه دوشمشلر ، یازیق که
پیشلرینه طاقدقلری بر طاقم صافدرونلری‌ده اللرنده
بر آلت کبی استعمال ایتمشلردر . فقط بوندن صکره
بونا امکان‌ده یوقدر .

جلال نوری‌بك کمال قطعیت و متانتله مسئله‌یه نهایت
ویرمك جسارتنی نفسنده حس ایتدی . اونك بو سعی
مشکوری ، امینز ، یك مسعود نتائج حسنه ابراز ایده‌جك
و عالم اسلامك بوتراخی و تکاسلنه‌ده بردها تکرر ایتمه‌مك
اوزره قطعی بر خط خاتمه چکیله‌جکدر .

مؤلف محترم ، ابن رشد حضرتلرینك فلسفه‌سنی‌ده
ترجمه ایله صدر اسلامده مندمج و اساساً موجود اولان
حریت مقدسهٔ فکریه‌یه بلند بر مثال ابراز ایدیور .
مع الاسف شیمدی‌یه قادار فلسفهٔ رشدیه (بو تعبیری
جلال نوری بك بولمش .) حقنده اساسلی هیچ بر شی
بیلمیوردق . فلسفهٔ مذکوره لسانمزه نقل ایدلمه‌مشیدی .
عربجه بیله‌رك (تهافت) و سائر آثار رشدیه‌یی مطالعه

ایدنلرده بیلدکلرندن بزی محروم بیراقدیلر. دها طوغریسی
ألیم و مشئوم سنین استبداد ده آثار فلسفیه نشر و ترجمه‌سی
کیفائردن معدود اولدیغی جهتله بتون بو نعم فکریه‌دن
بی نصیب ایدك .

بونکچوندرکه لسان عربه واقف اولان صنف علما
کاملاً دینه‌جك درجه‌ده حضرت مشار الیهی تدقیق
و تحلیلدن قورقویوردی . فقط کنج مؤلفمز اهلیت و
احاطه‌سنك بخش ایتدیکی بر جلادت مجددانه ایله بوطریق
صعب و مقدسده‌ده اکتساب موفقیت ایتدی .

اوت .. مؤلفك عرض و اثبات ایتدیکی وجهله ،
باب اجتهاد آچیقدر . بوندن صکره هر مسئله‌یه کفردر ،
بدعتدر دیه‌رك اهمال و عصبیت کوسترمیه‌جکز . هیچ
شبهه یوق که جلال نوری بکك آچدیغی بو « ره‌نارفته »
دها زیاده آچیله‌جق ، دها زیاده کسب وسعت ایده‌جکدر.
یوقاریده‌کی فصللرده عرض ایتدیکمز کبی مؤلف بوطریق
جهد و اجتهاد ده‌کی موفقیت و اهلیتنی ایلك دفعه
« اسلامده وجوب تجدد » مقاله‌سنده کوسترمشیدی .

اشته بو فیض بی‌نهایه بویله‌جه دوام ایدییور ، و
ایده‌جك . امید ایدرز که جلال نوری بك مسئلهٔ معضلهٔ
اسلامیه‌ده‌کی همت و استکشافاتنی بو قادارله بیراقمیه‌جقدر.

ملت عثمانيه ، جهانِ اسلام اوندن دها بك چوق شيلر بكله مكده حقليدر . آرتق ابن رشده قارشى لاقيدلكمز كافيدى . اشته جلال نورى بك ، مسلمان اوغلى مسلمان اولان بو علامهٔ دورانى بزه بحقٍ طانيتماغه موفق اولدى . و ينه اونك سايهٔ عرفاننده اسلاميت ايله مسلك ماديون توحيد ايدلدى . مؤلف كمال اطمئناناله ادعا ايديوركه اسلاميتك پارلاق بر آتى يه مظهريتى ياقيندر . اونك ، لايق اولماديغى حالده بويله بر دور توقفده قالماسى عفو ايديلمز جهالتلرك اثر شئامتيدر .

اسلام فنى ايله ال اله ويره جك ترقى و اعتلا كبى مقاصد عاليهٔ بشريه بو صورتله دها فيضناك بر تجلى عرض ايده جكدر . علوم و فنون ايله هيچ بر نزاعى اولميان اسلاميت بو حقيقت ايجه ا كلاشيلدقدنصكره غايهٔ تكامله ياقلاشه جقدر .

جلال نورى بكك بحقٍ اثباتنه موفق اولديغى مجله مسئله سيله فقه و كلامك وجوب تعديلى مدعاسى مملكتمز صنوف منورهسنك حقيقةً نظر دقتنى جلب ايتديكنى مع الشكران كوريبورز .

كچنلرده بر صورتى غزته لرده منظور اولان (اتحاد و ترقى) قونغرهسى راپورى بالخاصه جالب نظردر .

مملکتمزده ایلك دفعه جلال نوری بکك قلم همتیله حلنه موفق اولونان بومسائل قونفره‌نك جالب دقتی اولمش و ایشك جهت عملیه‌سنه سعی ایتمکی تحت قراره آلمشدر.

مجله مسئله‌سی‌ده ارکان عدلیه‌نك نظر دقت و همتندن دور قالمادی . غزته‌لر ، کچنلرده ، اصلاح و تعدیل مجله ایچین بر قومیسیونك تشکل ایتدیکنی یازمشیدی . بز حکومت و حکومت فرقه‌سنك بو مهم ایشی کمال موفقیتله بجره‌بیلمسنی تمنی ایله جلال نوری بکك اذهان عثمانیه‌یی ارشاد خصوصنده‌کی غیرتنك هبا اولمیاجغنی امید ایدرز.

« تاریخ استقبال » ك برنجی قسمی اولان « مسائل فکریه » حقنده‌کی تنقیداتمزی عرض ایتدك . بوفصلده‌ده اثر مذکورك « مسائل سیاسیه » قسمنی تدقیق و مطالعه ایده‌جکز . بو قسم هنوز ساحهٔ مطبوعاتی تزیین ایتمدی . مؤلف و طابعنه ، اثرك ما بعدینی کورمك ایستدیکمزی بالبیان هنوز مرتبلرجه ترتیب ایدیلن غیر مطبوع مسوداتی کوستروب کوسترمیه‌جکلرینی سؤال ایله بوارزومزی اسعاف ایتمه‌لرینی رجا و طلب ایتدك . جلال نوری بك افندی رجامزی قبول ایلدیکی جهتله نازك و غیور اولان طابعده مسوداتی ، موقتاً ، کوزدن کچیرمك اوزره بزه تودیع ایتدی . بناءً علیه کرك مؤلفه ، کرك اثرك طابع غیور و نفاستپرورینه تقدیم تشکرات ایدرز .

دییه‌بیلیرم‌که بو جلد ، برنجی قسمدن دها زیاده اهمیتلیدر . دها طوغریسی برنجی جلدك باشقه ، ایکنجی قسمك ینه باشقه ، کندیلرینه کوره ، مخصوصاتی واردر. برنجی جلد « مسائل فکریه » نصل فقر فکری و روحیمزی تهوین ایدییورسه بوایکنجی جلدده بزه بر رهبر سیاست و تکامل اولاجق افکار و مطالعات واردر . فقط هر نه دنسه بو ایکنجی قسم بانا دها اهمیتلی کورونیور ، حتی برنجی جلده فائق بر چوق اسباب ترجیح و تقدیم ویرییور . بو مدعامی اثبات ایچین جلد مذکورك فصول و مندرجاتی حقنده بر فکر مجمل ویره‌لی یم .

اولا مقدمه شکلنده . برنجی جلدده اولدیغی کبی ، ینه پارلاق و شاعرانه بر رؤیا وار . مؤلف ، رؤیاسنده ، تاریخ ممثله‌سی « قلیو » نك حضور آن وعرفاننه کیرییور . وقتیله « تیتمه‌س » حکیمه کنه و غوامضی سؤال ایده‌رك بونا دائر آلدیغی جوابلری بزه تبلیغ ایدن جلال نوری بك ، بو سفرده آلهۀ تاریخی ، کمال سوزشله ، استجواب ایدییور . فقط بری ، بتون بو سوز و کدازلره سکوتله مقابله ایتدکدنصکره نهایت مظلوم برملتك منور برکنجنی دها زیاده مشتاق بیانی ایتمه‌مك ایچین اونا ، کندیسنی تعقیب ایتمه‌سنی اشارت ایدییور . منظره دکیشیور . بالقان هائله‌سنك الواح خونینی برر برر کوروندکدنصکره ، پارلاق ، ذی شکوه و شوکت بر پرده تجلی ایدییور .

اوت . . عثمانلی عسکری ینه ایلریلیور ، بر شاهقهٔ امل و سودا اولان « شیپقه » یه خوزفدا کاربنك شان آور التماعلریله تموج ایدن لواء عثمانی‌یی تکرار دیکیور ! . . موجودیت ذی‌شانی جهانه بر کره دها کوستره‌ن عثمانلی اردوسی ، پری دلربای تاریخ اولان او معبودهٔ ماضی و آتینك‌ده قلبنی تهزیز ایدییور ، و . عاقبت ، کندیسنی شانلی ، ابراز ایتدیکی پارلاق استحقار حیات نمونه‌لریله استحقاق حیات ایتدیکنی اثبات ایدن بر عثمانلی ضابطنك آغوش شرفنه تسلیم ایدییور ! . .

بو او قادار کوزل تصویر و تصور ایدلمش غایه‌وی بر رؤیادرکه بزم عاجز و بی‌نصیب قلممز اوندن الدیغی تحسس نجیبك بیکده برینی بیله تصویر ایده‌میور .

اوقویانلری شان و نجابتك ، جداً ، غریق استغراقی ایده‌جك اولان بو کوزل رؤیا بر چوق افکار عالیه و حسیات علویه ایله مزیندر . مؤلفك بلاغت اعجاز - کاری ، علی‌الخصوص سادکی تصویریده آریجه جالب دقتدر . بزی درین‌درین دوشوندیره‌ن بوتصویر و تصور حقنده شکسته قلممزده ، دها زیاده مجال‌بیان‌بولامیورز . اونك ایچین قارئلرمزك بو نقصانمزی نظر مسامحه‌یه آلمالرینی رجا ، و فصل مذکوری کمال اعتنا ایله اوقو - مالرینی توصیه ایده‌جکز . چونکه بزم بو مسرودات

قاصرانه‌مز تصـویر مذکور حقنـده ، ظن ایتمیز که ، مکمل بر فکر و روح ویره‌بیلسین . باقیکز ، او مناظر خونینله غریق یأس قالان مؤلف نه دییور :

« کیمه عبادت ایده‌یم ؟ . . عرض عبودیتدن اول نم ایستیه‌جك حسابلرم وار ! . . »

صـکره ینـه اللّهنه یالواریور ، بو زواللی مملکتی دیریلتمه‌سی ایچین یالواریور . بو تضـاد حسـیات ، بو عصیان مقدس و متهور نه قادار کوزل تصویر ایدلمشدر !.. علی‌الخصـوص مؤلفك روح شـاعریتنه نه قادار دلبر بر نمونهٔ نویندر ! . .

کله‌لم فصول آتیه‌نك تنقیدینه : جـلال نوری بك « ترکلر متردیمیدر ؟ » دییه بر سـؤال ایراد ایدییور . بو مسئله ، جداً نظر اهمیته آلینمالیدر . چونکه حیات و مماتمز بو سـؤالك مثبت ویا منفی جوابنده مندمجدر . جلال نوری بك ادعا ایدییور که : خیر ! . . چونکه ترکلر ، هنوز عالمده‌کی وظیفهٔ مقدره‌لرینی ایفا ایتمه‌مشلر ، ایده‌مه‌مشلردر که آرتق بوزوله‌رق تردی‌یه یوز طوتسونلر ! . مؤلف ترکلرك تکامل ایتمدکلرینی ، تردی‌نك ایسه آنجق تکامل ایتمش ، وظیفهٔ تاریخیه‌سنی تمامیله ایفا ایتمش ملل و اقوامه عارض اولاجغنی سویلیور . نتیجه‌نك بوصورتله وجود پذیر اولماسی هیمزی ممنون ایده‌جك بر کیفیتدر .

فقط جلال نوری بك بو مدعاسنی اثبات ایده بیلیورمی؟..
قارئینك بحق عطف دقت ایتمه‌سی لازمکلن بو مسئله جداً
چتین و مشکل بر معادله‌در . لکن جلال نوری بك
حسیات وطنپرورانه‌سنك مغلوبی اولارق دکل ، استدلالات
تاریخیه‌سنه استناد ایده‌رك حمد اولسون بو پروزلی مسئله‌یی
کوزل و صاغلام بر چارهٔ حله اقتران ایدییور . ترکلرك
متردی اولمادقلرینی اثبات خصوصنده ایراد و تفصیل
ایتدیکی دلیللر متین و صاغلامدر . چونکه بتون بو دلائل
مقنعه تاریخدن استخراج ایدیلیور . محکوم انقراض و متردی
ملتلرك عرض ایتدیکی پریشانلقلری تعداد ایده‌رك بزم له الحمد
اونلره بکزه‌مدیکمزی اثبات ایدییور . شونی ده علاوه ایتمکی
اونوتمیورکه هزیمت حربیه ، تردی و انقراض دیمك دکلدر .

معلومدرکه « مقدرات تاریخیه » ده بر چوق علل
و امراضمز تشریح ایدلمشیدی . مؤلف بونلری دائما
آجی بر لسانله حایقیریوردی . عجبا اثر مذکورده
کوستریلن سوائق انحطاط تردی دکلیدر ؟. . یعنی مؤلفك
« تاریخ استقبال » ك بو فصلنده‌کی مدعاسیله بیانات سالفه‌سی
بر تناقض تشکیل ایتمزمی ؟ . . اشته تنقید ایدیله‌جك نقطه
بو اولدیغی کبی اك زیاده نظر دقته چارپان شی ده بو جهتدر .
فی الحقیقه بو جهت بزم ده نظر دقتمزدن دور قالامازدی .
نته‌کیم بو خصوصده قارئینمزه دلالت ایتمه‌مزده بونی اثبات

ایدر . « تاریخ تدنیات عثمانیه و مقدرات تاریخیه » یی
برکره دها کوزدن کچیریکز ؛ اوندن صکره‌ده بو فصلی
اوقویکز ؛ ظن ایدرسکزکه ایکی کتاب آره‌سنده درین
بر اوچوروم ، عظیم بر تناقض واردر . حالبوکه بویله
دکلدر . کیمسه انکار ایده‌مزکه بز بك فنا بر صورتده
دوشدك ، یاره‌لاندق . شیمدیکی حالده محتاج تداوی یز..
اشته مؤلف مقدما نشر ایتدیکی آثارنده هپ بو جهتله
مشغول اولمش و اسباب انحطاطمزی (انقراض دکل)
ایضاح ایتمشیدی . حالبوکه « تاریخ استقبال » ك ایکنجی
جلدنده و بالخاصه بو فصلده ، انحطاطدن صرفنظر ، بز
منقرض اولاجقمی یز ، اولمیه‌جقمی یز ؟ مسئله‌سنی موضوع
مناقشه ایدییور . جلال نوری بکك فکرنجه ، خسته ،
پك فنادر ، حاذقانه بر تداوی‌یه محتاجدر . فقط محکوم
موت دکلدر ، چونکه اونده حالا بر قابلیت حیاتیه واردر .
حتی ، خاطرکزده‌درکه « مقدرات تاریخیه » ده اسباب
و سوائق انحطاط شرحه ، شرحه تشریح ایدلدکدنصکره
« شاه دارو » و « روسیه » فصللرنده لازمکلن علاجلرده
توصیه و تعریف ایدلمشیدی . اوت . . جلال نوری بکله
همفکر اولارق بزده آتیدن امیدوارز .

تکرار ایدرز : ترکیا قورتولور ، قورتولابیلیر .
آنجق لازم اولان بر خصلت وار : عزم و ارادت .

آرتق دیکر فصولك تنقید و مباحثه‌سنه کیره‌بیلیرز :
مؤلف بوندنصکره أورویانك حاول و نفوذینی ، حرب مصلحانه‌سنی ایضاح ایدییورکه بو فصللر حقنده بز بر شی سویلمیه‌جکز . بو سطرلری اوقویانلر جلال نوری بکك افکار و آراسیله مستفید اولمق ایچین « تاریخ استقبال »ك ایکنجی جلدینه منتظر اولمالیدرلر .

جلال نوری بك اثرنده پك مهم بر مسئله‌یه تماس ایتمشدر . مملکتمزك اك قوی فرقهٔ سیاسیه‌سی اولان « اتحاد و ترقی » فرقه‌سنی موضوع مطالعه ایدرك اونك استقبالنی ، تاریخ استقبالده‌کی موقعنی کشف واستخراجه چالیشیور . اتحاد و ترقی فرقه‌سی مملکتك مکمل تشکیلاته مالك یکانه فرقه‌سیدر . بوکون مقدرات ملیه‌مزی النده طوتان بو فرقه‌نك استقبالنی ، بطریق الاستدلال ، اکلامق ایچین جلال نوری بك بزه بر دلالتده بولونیور . بناءعلیه « تاریخ استقبال »ك ، قسم اعظمی مملکتمزه تعلق ایدییور . بناءعلیه مقدرات آتیه‌یی شرح و تفصیل ایدن بو اثرك مطالعه ایدلمسی از جان و دل تمنی ایدیلیر .

« اتحاد و ترقی » یه تعلق ایدن بو سطرلری بالطبع هیمزك نظر اهمیته آلماسی لازمکلدیکی کبی ، فرقهٔ مذکوره ارکانجه‌ده نظر دقتدن دور طوتولمامق اقتضا ایدر .

« مقدرات تاریخیه » ده مؤلف ، « اسلامیت ،

عثمانلیلق ، « ترکلك » سیاستلری حقنده‌کی فکر مخصوصنی سرد ایدرك لازمگلن دلائلی ایراد ایتمشیدی. جلال نوری بکك فکرنجه بو اوچ طرز سیاست برلشدیرلملی ، بر « سهپای سیاست » وجوده کتیرلملی وصره‌سنه کوره ، بر طرز معقول تعقیب ایدرك بونلردن استفاده ایتملیدر .

« تاریخ استقبال » ك ایکنجی جلدنده مؤلف « ترك مسئله‌سی » عنوانیله مهم بر فصل یازمشدر . فی الحقیقه بو مسئله‌یه نه‌قادار اهمیت ویریلسه آزدر . اوت .. بزه بر جریان ملی لازمدر . فقط بو جریان نصل تنظیم ایدلملی ، عناصر سائره‌نك رنجیده اولاماسی ایچین نه کبی بر خط حرکت تعقیب ایتملی ، علی الخصوص بز ، ترکلکی مسلمانلغه ترجیح ایتملیمی یز ؟ .. اشته بو مهم مسئله‌یه تعلق ایدن فصل مذکور ، کمال اعتدال ایله ملیت جریاننك نصل اولماسی اقتضا ایتدیکنی ایضاح ایدییور . ملیت ، نه‌قادار مقدس بر غایه ایسه ، مؤلفك « اتحاد اسلام » اثرنده شرح و اثبات ایتدیکی رابطهٔ اسلامیه‌ده اوقادار علویدر . بناءً علیه بو جریان حقنده تام ، مکمل ، علی الخصوص افراط و تفریطدن سالم بر فکر و قوت ایدینمك ایسته‌ینلره ، عاجزانه بو فصل مهمی اوقومقله برابر « اتحاد اسلام »ی ده تکرار کوزدن کچیرملرینی توصیه ایدرز .

ایکنجی جلد « تاریخ استقبال » حقنده‌کی مطالعاتمزی بوراده کسمك مجبوریتنده‌یز. چونکه کتابمز ایچین طوتدیغمز پروغرام دها زیاده تطویل مقال ایتمکه کافی دکل . بز ایسترزکه جلال نوری بکك کلیاتی بزم فوقمزده ، بحق مقتدر ارباب قلممز طرفندن حقیقی بر تنقیده مظهر اولسون. فی الحقیقه ، سلیمان نظیف ، جناب شهاب الدین وعبدالله جودت بکلر طرفندن موضوع تنقید ومطالعه اولان بو اثرلر دها شموللی ، دها واسع تنقیداته زمین اولابیله جك آثار جدیه و مهمه دندر. بز، قارئین عثمانیه‌یه بر خدمت اولارق ناچیز قلممزله - بر نجاوزرینه فاتحه یازمق قبیلندن - جلال نوری بکك ذات ومؤلفاتی حقنده بو کتابچغمزی قارالادق. فقط کوکل ایسترکه قارئین عثمانیه ، بو اثرلر طولاییسیله ، بك قیمتلی مقالات منقدانه اوقومق بختیارلغنه بر آن اول وارابیلسین . امید ایدرزکه بو انتظار عمومی دها زیاده تمادی ایتمز .

اثرك اوچنجی جلدی اولان «مسائل اجتماعیه»یه کلنجه : بونك مندرجاتی ایچین مع التأسف فضله برشی سویلیه میه جکز. چونکه شیمدی‌یه قادار اصلا موضوع بحث اولمیان برطاقم مسائل معضله‌یی احتوا ایدن بو اثر حقنده قارئینه صبر وانتظار توصیه‌سی ایله جلد مذکورك انتشارندنصکره لازمکلن تنقیداتمزی عرض ایلیه جکمزی وعد ایدرز انشاءالله .

« اسلوب » حقنده . .

مقدمه‌مزده سویلدیکی : جلال نوری بك ، شیمدی‌یه قادار . عملکتمزده ، اصلا موضوع تحریر اولمامش برچوق مسائل عظیمه‌یی شرح و ایضاحله برابر بزه کاملاً یکی برشی‌ده عرض ایدییور . مؤلفك اسلوبندن بحث ایتمك ایستیورز . جلال نوری بکك اسلوبی اصلا نظر دقتمزدن دور قالامازدی . قارئین عثمانیه‌نك لذت و سهولتله اوقودیغی بو یازیلرده پك آشکار برخصوصیت واردر . اشته بز بوراده بونی زمین مناقشه ایده‌جکز : بر محرر هرشیدن اول قارئلرینك شوق و شطارتله اوقویاجغی برطرز تحریره مالك اولمالیدر . فی الحقیقه الك جدی و الك جالب استفاده برقدرت علمیه ایله برابر طاتلی بر ادای بیان متوازی اولمازسه قارئلر ، اثری ، ذوق و نشوه ایله دکل ، موضوعك اهمیتنه حرمت ایدرك اضطراری بر متانتله اوقورلر . مع الاسف ارباب قلممز شیمدی‌یه قادار قارئلرینی هیچ نظر اهمیته آلمامشلردر . فرضا ، شیمدی‌یه قادار بزده تاریخه ، حقوقه ، سیاسیاته ، علوم و فنونك شعبات سائره‌سنه متعلق بعض اثرلر یازیلمشدی ؛ فقط بونلری الکزه آلدیغمز زمان ، ممکن دکل ، یارم ساعتدن فضله ابراز متانتله اوکمزده‌کی کتابی تعقیب ایده‌مزسکز . اوت .. بونلردن استفاده ایدنلر چوقدر . فقط بوا کثریتك قسم اعظمی آثار مغلقه‌مذ کوره‌یی اوقومق مجبوریتنده قالانلر له قابلرنده حقیقی بر اشتیاق مطالعه اولانلردر .

بو، جداً شایان اسفدر. اویله ظن ایدییورزکه کتاب یازارکن بسبتون بشقه بر لسان قوللانیلمالی، بو لسانده ترکجه دن باشقه هرشیئه بکزه ملیدر. اشته میدانده کی آثار جدیده یی تدقیق ایدیکز. کلمه لر، بی نهایه ترکیبلر، علی الخصوص بسیط بر لسانله دها کوزل کلاتیلمه سی ممکن بر فکرك بوغولدیغی اعوجاجات جمل، عاقبت، سزی مأیوس ایدر، اوکرنمك ایسته دیککز شیئك لذت تعلمندن محروم بیراقیر.

اشته جلال نوری بك آثارنده کوریلن بو تجددده جداً موفق اولمشدر. بز کندی حسابمزه بونی قطعیتله ادعا ایدییورز. اوت.. مؤلف، الك چتین مسائلی بك ساده بر لسانله یازابیلدیکی کبی قارئلره لذت بخش اولمق ایچین ده جمله لرك آراسنه لطیف، لطیف کلمه لر صیقیشدیرمقدن کیری قالمامشدر. بوقاریلرده ده عرض ایتدیکمز کبی، بو اثر تجدد، ابتدا «کندی نقطهٔ نظرمدن حقوق دول» کتابنده نظر دقته چارپار. کتابمذکورده الك قاریشیق مسائل حقوقیه و نظریه نك شرح و ایضاحنه بو اسلوبله موفق اولوندیغی کبی، بتون آثارنده کورولمه سندن صرفنظر، بالخاصه موضوع تنقیدومباحثه ایتدیکمز «تاریخ استقبال» ده دها زیاده کوزه چارپار.

بلامبالغه ادعا ایده بیلیرزکه جلال نوری بکك اسلوبی، نثر اعتباریله، تاریخ ادبیاتمزده بر موقع اشغال ایده بیله جکدر. «ساده» یازمق دنیلنجه ظن ایدرزکه بو قبیل یازیلر عامیانه و عوامپرورانه در. بونده بردرجه یه قادارده حقلی یز. چونکه

فی الحقیقه الك عوام پرستانه یازی یازانلرمز دائما اسلوبلرینك ساده لكندن بحث ایدرك كندیلرینه بر فضیلت قلمیه اسناد ایتمكدن خالی قالمامشلردر. حالبوكه ساده یازی یازمه نك مشكلاتی « جلال نوری اسلوبی » نی بر آز یحق تقلیده یلتنمكله اكلاشیلیر. ساده یازمق، ظن اولندیغی كبی، قولای دكلدر. مكالمه ایتدیكمز لسانله ایسه یازی یازابیلمك اولاماز ؛ زیرا اثر یازمقده بر « دأب تحریر » واردر. اشته جلال نوری بك ساده و بسیط اسلوبنی بو دأب تحریره توفیق ایده بیلمشدر. اونك آثارینی اوقورکن اصلا سزه یابانجی اولیان بر لسانی دیكلرسكز. و بو قادار سهل بر طرز بیانله مؤلفك الك انجه مسائلی، الك رقیق تحسساتی تحلیل و تصویر ایدیشنه حیرت ایدرسكز. مثلا بر چوق لطیف حكایات، نسائیات و محاكماته كندینه مخصوص بر خصوصیت عرض ایدن « قطب مصاحبه‌لری » نام سیاحتنامه ایله مختلف مجموعه‌لرده، اكثریا « اجتهاد » رساله سنده كوریلن حكایه لری بو نقطهٔ نظردن جالب دقتدر. جلال نوری بكك اسلوبنی مكمل بر تعریفله اكلاتمق هم مشكل، هم ده سهلدر. مشكل اولمسی، بویله بر تعریفی یاپمقده كی عجزمزدن؛ سهل اولمسی ده « جلال نوری اسلوبی » نی بتون قارئین عثمانیه‌نك بو وسعه‌وه اونك حقنده عینی تحسساتی بولماسندندر. بز جلال نوری بكك اسلوبنده كی ممتازیتی شویله تصویر ایده جكز : بو اسلوبده بعضا پك جدی بر معلمك وضع و قاریی كورولدیكی كبی، اكثریاده شن، شاطر، حیاتندن ممنون، شرقلی دكل، نشوه و حدیتدن ممتزج بر روحك

انعکاساتی تجلی ایدر. جلال نوری بکك اسلوبنده او یله بر لطافت واردر که او ده سزی تسخیر ایدر: کندیسنی قارئلرینك فوقنده کورمز، حل و تفصیل ایتدیکی مسائل مهمه صانکه قارئلرینك تمامیله معلومی ایمش ده محرر، بر محاضره قبیلندن یازیورمش کبی کورونور. خلاصه، هر کس. علی درجاتهم تعذیر و توبیخ ایدن بو کنج مؤلفك یازیلرنده صمیمی و اصیل بر محویت و تواضع فرق ایتمه مك قابل دکلدر. و اویله ظن ایدرمکه اونك یازیلرندن الك زیاده بونك ایچین متلذذ اولورسکز. او، جدی بر مرشددر، فقط بر شطارت برکنجدرده.. اشته بو ایکی شخصیت سه‌وه سه‌وه اوقودیغمز یازیلرده امتزاج ایتمش بر حالده نظر حیرت و تقدیرمزه چارپیور.

بو قاریده بالمناسبه تذکار ایتدیکمز مصاللر حقنده ده بسط مطالعه ایتمزسه‌ك اثرمز یك نا تمام قالیر. بو مصاللرده کی اشخاص حقیقی بر رانموذج حیاتدر. او مصاللرده تصویر ایدیلن اشخاص دقت ایدرسه‌ك، هر آن محیطمزده کوره‌بیلیرز. بو مصاللر او فاقدر، برر «کوچك حکایه»در. فقط دائما صحنهٔ حیاتك بر کوشه‌سنی کوستریر حقیقی آیینه‌لردر. مصاللرده مشهود اولان اسلوب، شن، شاطر بر کنجك اسان صفوتیدر. اشته، اصل بو نقطهٔ نظردندر که جلال نوری بکك مصاللری پك کوزل بر ساحهٔ تدقیق و تنقیددر. فقط مع الاسف اونلری بوراده مطالعه و مناقشه ایده‌میه‌جکز. بز، اسلوب مناسبتیله، اونلری ذکر ایله اکتفا ایدیورز. یالکز شبان ادبامزه بو مصاللری

تدقیق ایتمه‌لرینی ادبیات مسلکی نامنه توصیه ایدرز. بوشن و شاطر حکایه‌لرده‌کی اشخاصك اسملرنده بیله بیوك بر وضعیت و نفاست واردر. مثلا: « مالیه نظارتی افلاس ماصه‌سی مدیری الخ.. » و « خریستوس آتیموس » اسملرنده‌کی استهزای لطیف پك نادر تصادف ایدیله بیلیر ظرافتلردندر. کچنلرده منظورمز اولان « قادینلرك ادبیاتدن طردی » عنوانلی حکایه ایسه پك معنیدار اولدیغی کبی، علی الخصوص مرا کز قدیمهٔ اسلامیه‌دن بغدادك حیات شعشعه و احتشامنه عائد کوزل خاطره‌لر بخش ایدییور. ینه تکرار ایدرزکه جلال نوری بکك حکایه‌لری ادبامزك قنطرهٔ تنقیدندن کچملیدر. بز اونلری جداً قیمتدار اولدقلرینی ادعا ایله تنقید ایدلدکاری حالده بر قات دها تزیید اهمیت ایده‌جکلرینی ظن ایدییورز. بو مصالار مختلف مجموعه‌لرك اسکی، یکی انتشار ایتمش نسخه‌لری آراسنده موجوددر. فقط حق الانصاف دوشونولورسه بونلری بر جلد درونده جمع ایدرك نشر ایتمه‌مسندن طولایی مؤلفی بر آز مؤاخذه ایتمه‌مز لازمکلیر. چونکه بو حکایه‌لری لایقیله اوقومق ایسته‌ینلر اونلری نره‌دن تدارك ایده بیله‌سینلر؟ بو، هم یورغونلغی، هم‌ده فضولی بر فدا کارلغی استلزام ایدر. بناءً علیه بو مصالارك محرر محترمندن رجا ایدرز، رسائل موقوته‌نك نسخ منسیه‌سی آراسنده قالان بو حکایه‌لره یازیقدر. اونلری کتاب شکلنده نشر ایتمك قارئلره یکی بر سرمایهٔ نشاط اولاجغی کبی، مندرج بولندقلری مجموعه‌لری اختیار زحمتله تدارك ایتمك کلفتندن‌ده وارسته قیلار.

درلو درلو اوراق رذالتك باب عالی جامكانلرنده تشهیر ایدلدیكی ومع الاسف صنعت ونفاستدن قطعیاً محروم اولان بوكاغدپارچه‌لرینك اوقوندیغی بر زمانده، حقیقةً مشتاق نفاست اولان قارئلری بومصالدرك لذت مطالعه‌سندن بی نصیب بیراقمق بیلمیزكه نیه حمل اولونمالیدر؟ بورجامز، جلال نوری بك طرفندن اسعاف ایدیلیرسه پك ممنون اولاجغمز كبی، مذكور حكایه‌لرك قارئین عثمانیه‌جه بیوك بر حسن قبوله مظهر اولاجغنی‌ده امید ایدرز.

خاتمه

كتابمزه نهایت ویرمه‌دن اول جلال نوری بكك افكار سیاسیه، دینیه و اجتماعیه‌سنی تلخیص ایتمك آرزوسنده ایدك. بو آرزومزی موقع تحریره قویامامقلغمزك سببی اولاً: قارئین كرامزك افكار مذكوره‌یی مؤلفك آثارنده كمال وضوح ایله كوره‌بیله‌جكلری؛ ثانیاً: كتابمزك حجماً، دها زیاده تطویل كلامه مساعد اولمامسی‌در.

جلال نوری بكك افكار مهمهٔ دینیه‌سی «اسلامده وجوب تجدد» و «اتحاد اسلام» و «تاریخ استقبال» اثرلرنده كاملاً؛ «مقدرات تاریخیه» ده قسماً كوریلور.

معلومدرکه بو اثرلر کمال متانت وجلادتله ، بلا ریا ، یازیلمش و بو خصوصیت ممتازه‌لریله افکار عمومیه‌مزده پك درین تیقظ و انتباه نشانه‌لری حصوله کتیرمشدر .
جلال نوری بکك افکار سیاسیه‌سنه کلنجه: موضوع تنقید ایتدیکمز « تاریخ استقبال » ك ایکنجی جلدی بونی کاملاً کوستریبور . افکار اجتماعیه ایسه اثر مذکورك اوچنجی جلدنده بر تفصیل موضوع بحث اولمش .. بوخصوصده مع الاسف ، قارئلرمزدن فضله برشی بیلمیورز . بزده ، جلال نوری بکك بیکلرجه قارئلری میاننده ، بواوچنجی جلدك انتشارینی بکلیورز .

اوچنجی جلد انتشار ایدیجه ان شاء الله تنقیدات لازمه‌ده بولوناجغمزی تکرارایله بوکتابمزی منظورمطالعه ایدن قارئلرمزه ، کمال شکرانله ، وداع ایدرز .

ختام کلام

فیئاتی ۱ غروشدر

والدهم

شاعر سماپایه و مفخر عثمانیان عبدالحق حامدك اخیراً نشرینه مساعده ایتدکاری بر انموذج بلاغتلریدر .

حضرت مشار الیه کلیات مخلده‌سنه بر ضمیمهٔ علویه تشکیل ایدن بو زادهٔ سنوحاتیله والدهٔ مکرمه‌لرینك منسوب اولدیغی چرکستانك دلبریٔ رنکینی مشتاق بدایعی اولان پرستشکارلرینه عرض ایدیبور . اثرك ذیلنده انظار حمیت و انتباهمزی جالب بلند قیمت ترنمات وطنپرورانه واردر .

طرز تحریرنده‌ده بر تجدد کوریلن بو اثر ۵ غروش فیئاتله صاتیلیور .

بالادن برسس . — بوده مشارالیهك خط دستینك فوطوغرافیسیله طبع ایدلمش بر منظومهٔ غرادر . فیئاتی ۲ غروشدر .

صوڭ جواب

قلیج زاده حق بك طرفندن « اقوم السیر » ه جواب اولمق اوزره یازلمش دورت فورمه‌لق بر اثردر . صوڭ جواب مومی الیهك « اعتقادات باطله‌یه اعلان حرب » سرنامه‌لی اثرینه ذیل مقامنده‌در .

فیئاتی ۲ غروشدر .